

GLAS RAVNICE

Glasilo Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini

Broj 24

Subotica, prosinac 1992.

cijena 500 din. / 300 HRD

D S H V

FOTO: Zvonimir Sudarević

SRETAN BOŽIĆ

zkvh.org.rs

Piše: predsjednik, mr. Bela Tonković

SVAKI GLAS JE VAŽAN

Interes svih ljudi je da žive dobro, u zadovoljstvu i miru, da ih

se uvažava i poštuje, da se mogu slobodno razvijati. Čovjek je i član zajednice i preko te zajednice se ostvaruju zajednički interesi pripadnika zajednice. To se zovu kolektivni interesi. Ako je ta zajednica narod, onda su to nacionalni interesi.

Mi, Hrvati u Bačkoj, Srijemu i Banatu smatramo sebe sastavnim dijelom hrvatskoga naroda, ali smo igrom povijesnih i političkih okolnosti ostali izvan granica države Hrvatske.

Mi imamo svoja osobna prava i interese i kolektivna prava i interese: nacionalne interese.

Cilj DSHV je upravo oblikovanje i zastupanje nacionalnih prava i interesa Hrvata u Bačkoj, Srijemu i Banatu, ali i na teritoriju budućeg međunarodno priznatog državno-pravnog subjekta, tj. države koja će se ovdje urediti.

Nebrojeno puta smo naglašavali, a u praksi stalno dokazujemo, da DSHV taj svoj cilj nastoji ostvariti demokratskim, nenasilnim putem dijaloga i pregovora. Budući da se Republika Srbija ne samo uporno oglašuje o sva naša nastojanja da dođe do pregovora, nego indirektno i direktno podržava medijski rat protivu nas Hrvata, diskriminaciju, progon i teror nad nama, morali smo internacionalizirati hrvatsko pitanje.

O našoj tragičnoj situaciji upoznate su sve relevantne međunarodne organizacije: Amnesty International, Helsinki Watch, KESS, EZ, i Komisija OUN za zaštitu ljudskih prava. Osim toga DSHV je sudjelovao u radu KESS-a u Ženevi, u radu Mirovne konferencije, u den Haagu i Bruxellesu, na Konferenciji o

bivšoj Jugoslaviji u Londonu. Sada aktivno sudjeluje u radu Radne grupe za pitanja ljudskih prava i prava nacionalnih zajednica u Ženevi. Tjedno nas posjećuju međunarodne delegacije ili nas međunarodni faktori pozivaju k sebi. Zajednički se intenzivno traže rješenja.

Zahvaljujući i našim nastojanjima KESS je postavio svoju promatračku misiju i u Vojvodini, u Subotici. Sve povrede osobnih i kolektivnih prava mogu se prijaviti DSHV i mi ćemo nakon provjere to prosljediti promatračima KESS-a.

Međunarodna javnost upoznata je s našom situacijom putem nebrojenih reportaža na radijima i TV mrežama, te člancima u svim važnijim novinama svijeta.

Vlada Republike Srbije i dalje uporno šuti. Kao tračak svjetla nazire se spremnost za pregovore Savezne vlade Milana Panića, dakako ako poslije izbora ona to još bude.

Zbog imperijalističke vanjske politike i teških kršenja ljudskih prava i prava nacionalnih zajednica republike Srbija i Crna Gora stavljene su pod embargo, uvedene su sankcije protiv njih koje se stalno postrožuju. Cijeli svijet im je okrenuo leđa.

Zadržavajući u svojim rukama sve djelotvorne instrumente državne vlasti one i dalje uporno vode politiku zbog koje su odbačene od međunarodne zajednice, a na međunarodnoj sceni uporno guraju u prvi plan SR Jugoslaviju nastojeći kanalizirati svu ljagu na nju u namjeri da je u određenom trenutku odbace kao ljušturu, a sebi sačuvaju čist obraz. Ta je politika prozirna i nitko na to ne nasjeda. Embargo i sankcije pogadaju međutim sve - i krivce i nedužne. Nedužne najviše, jer nisu krivi, a snose posljedice krivnje.

Budući da je uzrok ove strahovito teške situacije politički, politički se mora i početi rješavati.

Bolest se liječi uklanjajući uzrok, a ne liječenjem simptoma. Jedan od lijekova su izbori. Oni su pred nama: 20.12.1992. iznova ćemo birati zastupnike i odbornike na svim razinama i ovi su izbori daleko od demokratskih i slobodnih izbora s ravnopravnim šansama.

Sistematskim zaplašivanjem, šikaniranjem i terorom nastoji se Hrvatima u Srijemu uništiti volja za opstankom na pradjedovskim domovima. Svesrdnom potporom svih velikosrpskih partija u tzv. Bunjevačko-Šokačkoj stranci nastoji se unijeti pometnja i razdor među bunjevačke i šokačke Hrvate na sjeveru Bačke i u Podunavlju da bi se onda i njima uništila volja za životom. Oduprimo se svemu tome.

Izidimo svi na izbore i pokažimo tako odlučno volju za životom. Glasovanjem za liste i kandidate DSHV na svim razinama pokazat ćemo i kolebljivcima među nama i svijetu i našim neprijateljima da želimo opstati i graditi sebi i svojem potomstvu čovjeka vrijednu budućnost upravo na prostorima Bačke, Srijema i Banata. To je naš nacionalni interes!

Konferencija o bivšoj Jugoslaviji ulazi u fazu u kojoj će se postaviti temelji i za našu budućnost. I DSHV je za stolom za kojim se o tome odlučuje. **Naša važnost za tim stolom mjeri se brojem glasova, brojem zastupnika i odbornika. Zato nam je svaki glas važan.**

Hrvati u Bačkoj, Srijemu i Banatu!

Ovoga puta svi imamo priliku dati svoj glas za liste i kandidate DSHV. Svatko treba izaći na izbore! **Dajući za DSHV svoj glas doprinosite za spas svijetu nas!** Od svakog od nas ovisi naša zajednička budućnost!

OSNOVNI PROGRAM DEMOKRATSKOG SAVEZA HRVATA U VOJVODINI

Ovo je osnovni koncept programa stranke DSHV podružnice u Subotici prilagođen i namijenjen predizbornoj kampanji za prijevremene izbore u prosincu 1992. godine.

Materijal je pripremio Izborni štab Podružnice DSHV u Subotici; Odbor za pravna i politička pitanja u sastavu:

Milka Filipović Ljubić
Stanka Kujundžić
Lazo Vojnić Hajduk
Josip Gabrić
Zeljko Vidaković Hadnad

POLITIČKI PROGRAM

(skraćena verzija, opširniju možete pročitati u "Glasu ravnice" br. 22)

1. Demokratski savez Hrvata u Vojvodini (DSHV) je politička organizacija čiji je cilj ostvarivanje zajedničkih interesa slobodno i dobrovoljno udruženih građana putem političke i druge aktivnosti u vezi sa oblikovanjem, izražavanjem, i zastupanjem ciljeva i interesa definiranih u ovom programu i drugim dokumentima i odlukama pravosnažnih donijetih od Statutom ovlašćenih organa DSHV, Skupštine, Vijeća i Predsjedništva.

2. Načela djelovanja su deklaracije koje su temelj moderne europske civilizacije.

3. U središtu pažnje i djelovanja DSHV nalazi se čovjek.

Slobodu čovjekovu ograničava jedino sloboda drugog čovjeka

Čovjek je nosilac prava i osnovnih sloboda, što mu nitko ne može oduzeti.

Ta prava su: prava na život i osobnu sigurnost, sloboda mišljenja, savjesti i vjeroispovjesti, prava na nacionalno, političko i kulturno istupanje, slobodu kretanja i nastanjivanja, -

kao i sva druga prava definirana u međunarodnim dokumentima.

Tko za sebe zahtjeva prava i slobode, isto mora priznati i svakom drugom.

4. Čovjek je društveno biće.

5. Osnovna jezgra ljudskog društva je obitelj.

Obitelj mora imati podršku cijeloga društva, zbog stvaranja pogodne društvene klime za normalno odgajanje djece.

6. Da bi se slobodno i što potpunije mogao razvijati čovjek mora naučiti živjeti u zajednici sa drugim ljudima.

Temelj društva je solidarnost. Ona povezuje ljude međusobno, i izraz je ljudske naravi.

Društvo i države prepuštaju svaku inicijativu i sve funkcije pojedincu, ili nižim instancama, koje oni mogu sami djelotvorno obavljati. To je supsidijarnost. U nadležnost nadređenih instanci prenose se samo one funkcije koje niže instance ne mogu djelotvorno obavljati.

Među članovima društva mora vladati pravednost, po principu univerzalnosti prava, a što znači isto pravo za svakog čovjeka.

Demokracija je odlučivanje građana u javnom životu i upravi, a osigurava slobodu građana u javnom životu i upravi, te osigurava svaku slobodu građana.

7. DSHV se zalaže za ostarivanje pluralističkog društva, što znači, da u odlučivanju većina ne smije zapostaviti pravo manjine, a manjina mora poštovati i prihvatiti odluku većine.

8. DSHV priznaje samostalnost i smostojnost crkvenim i vjerskim zajednicama.

9. DSHV smatra da se mora osigurati sloboda i neovisnost mas-medijima.

10. Država je izraz državotvorne volje građana, a građanima se mora omogućiti da izraze volju o obliku željene države.

Država mora poštivati osobna i građanska prava, i prava nacionalnih zajednica.

Demokratska država se stvara na slobodnim i demokratskim izborima gdje se biraju zastupnici sa unaprijed ograničenim vremenom trajanja mandata.

Država pravnim normama uređuje život građana.

Država mora unapređivati dobrobit svakog građanina i cijelog društva.

Osnova moći demokratske države je mandat naroda. Autoritet države počiva na ispunjavanju njenih zadataka.

Država treba biti decentralizirana, i lokalna samouprava mora imati široke ovlasti i vlastita financijska sredstva.

11. Vojvodina, zbog svojih brojnih osobnosti mora imati političku i teritorijalnu autonomiju. Građani Vojvodine treba da se pitaju, te da se izjasne o obliku državno-političke veze sa ostalim elementima, kojima će stvoriti zajedničku državu.

12. DSHV priznaje nacionalne zajednice i podržava njihovu ravnopravnost.

Svaka nacionalna zajednica u Vojvodini je integralni dio svog matičnog naroda.

13. DSHV traži proporcionalnost i širokogrudost u zastupljenosti nacionalnih zajednica u svim razinama vlasti, uprave i pravosuđa.

14. Na teritoriju Vojvodine, Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Mađarske, jedan dio Hrvata sebe naziva Bunjevcima i Šokcima, svjesni da su integralni dio hrvatskog naroda.

15. Dio hrvatskog naroda koji živi u Vojvodini i Kosovu je autohtono stanovništvo. Hrvati u Vojvodini, Kosovu i Republici Srbiji uopće integralni su dio hrvatskog naroda u cjelini, punopravni i ravnopravni su građani, a korporativno čine hrvatsku nacionalnu zajednicu u Republici Srbiji.

16. Status hrvatske nacionalne zajednice mora se regulirati na ustavnoj razini, u skladu sa međunarodnim standardima.

Radi ostvarivanja nabrojanih ciljeva na ustavnoj razini treba institucionalizirati kulturnu autonomiju Hrvata.

Radi kontrole ostvarivanja potrebno je ustanoviti Nacionalno vijeće Hrvata sa pravom veta na svaku odluku koja nije u suglasnosti sa pravima predviđenih autonomijom Hrvata u Republici Srbiji.

17. Osnovno načelo DSHV bilo je, jeste i biti će u budućnosti:

SVE ŠTO ZA SEBE TRAŽIMO, TO I DRUGIMA PRIZNAJEMO.

I zato:

glasajte za nas, jer svaki vaš glas za nas znači prestanak rata, prestanak blokade i prvi koračaj ka sretnijoj budućnosti.

EKONOMSKI PROGRAM

U sferi ekonomskih odnosa Demokratski savez Hrvata u Vojvodini se zalaže za takve ekonomske odnose u kojima će vladati privatno vlasništvo, kapital i slobodno tržište, za razliku od socijalističkih ekonomskih odnosa, koji su nas doveli do ove propasti.

Demokratski savez Hrvata u Vojvodini, kao politička stranka će sprovesti suptilnu, humanu i na zakonu zasnovanu, naučno fundiranu ekonomsku politiku, kombinirajući mogućnosti koje će vlada pružati.

Građani R. Srbije se nalaze u jednom katastrofalnom okruženju, privreda je u kolapsu.

Mi ne pripadamo onima koji misle da se upornim gledanjem u istom pravcu dalje vidi, te da je dovoljno promijeniti samo nazive ili naslove.

Okrenut ćemo se oko sebe i ugledati se na bolje primjere.

Smatramo da bez korjenitog prilaza promjenama društveno-političkog sistema nije moguć ni pravi ekonomski program za izlazak iz krize.

PORESKA POLITIKA

Poreska politika je jedan od najosjetljivijih instrumenata države koji ona može pružiti, odnosno podsticati razvoj proizvodnje i razvoj društva.

Novac je u osnovi proizvodnje.

On je jedan od glavnih ključeva gospodarenja u poreskoj politici.

Nepotpuni model republičkog poreskog sistema, nedavno uveden, pokazuje se neefikasnim. Novac se uzima onoliko koliko i do sada, ako ne i više, a najviše od onih koji su uspješni i koji ga i u ovakvom okruženju koliko - toliko stvaraju.

Sukladno sa političkim načelom decentralizacije vlasti na niže instance (supsidijarnost) tražimo da i prihod od poreza bude raspoređen na nekoliko razina. Savezni, republički, pokrajinski i općinski dio poreza, - koji je za nas najvažniji, jer nam omogućuje financiranje naših osnovnih potreba, te da ne moramo stalno slati zahtjeve pokrajinskim, odnosno republičkim instancama, a dobijemo od njih, gotovo kao milostinju, tek po koji dinar.

Želimo biti gospodari prihoda koji mi stvaramo u našoj sredini.

Mi jesmo braća, - ali nam kese nisu sestre!

Financijska policija koju je stvorila Savezna vlada je dobro zamišljena, ali ne kroz razne opstrukcije republičke vlasti, - ona nije u mogućnosti efikasno vršiti svoj posao.

Raznim mešetarima i crnobezijancima omogućeno je da se

provlače kroz poreski sistem i neopravdano bogate, na račun sveopće materijalne bijede običnog čovjeka.

Zbog toga tražimo maksimalno pooštavanje efikasnosti finansijskih kadrova savezne finansijske policije, i svih ostalih čindbenika kontrole poslovanja u državi, a naročito tražimo tražimo kontrolu finansijskog poslovanja republičkih organa.

Poreska politika mora biti stimulatívna.

Tražimo da svim poduzetnicima, od najmanjih do najvećih, omogućimo zamjenu proizvodne opreme, zapošljavanje novih radnika, te povećanje proizvodnje, a sa minimalnim poreskim obavezama.

Isto to tražimo da se omogući poljoprivrednicima i zemljoradnicima.

U svim ostalim segmentima društvene nadgradnje i lokalne uprave, zahtijevamo racionalno korišćenje novaca koji se na ime poreza skuplja od svih poreskih obveznika.

Dosta je bilo rasipanja novaca na razne reprezentativne skupove, limuzine, putovanja republičkih i lokalnih moćnika, a da običan čovjek od svega toga ništa ne dobija.

PRIVREDNA I KADROVSKA POLITIKA

Privreda se nalazi u dnevnim neizvjesnostima. Njena stabilizacija stalno započinje, a napretka nema. Propada tržište, propadaju banke, nema zdravih dionica.

Zato pravi ljudi moraju doći na pravo mjesto. Tu je početak privrednog oživljavanja.

Nema matematičke formule za takvu kadrovsku politiku po kojoj su samo članovi jedne partije (nacije ili vjere) pametni i sposobni, nasuprot većini ostalog stanovništva. Zna se koja mjesta pripadaju vladajućoj partiji, svakome u vrhu vlasti. Tražimo da sva mjesta budu dostupna najboljim stručnjacima za određeni posao, bez

obira na političku, vjersku i nacionalnu pripadnost.

U privatnom sektoru, koji iz dana u dan jača, problem kadrova će se rješavati tržišnom selekcijom, što znači poštenu i sposobnu opstaju, ostali propadaju.

Podupirat ćemo uvijek i svugdje oživljavanje profesionalnih udruženja, kao skup stručnjaka svih struka, kako bismo umjesto političkih poslušnika, imali mjesta gdje bi se usavršavali stručnjaci za izlazak na tržište i gdje bi se inaugurirala profesionalna pravila rada.

Jaka tržišna konkurencija i stečajevi za neuspješne neće dovesti do katastrofe.

Mi zato podržavamo privatnu inicijativu, stvaranje privatnih firmi i stvaranje slobodnog i otvorenog tržišta.

Nerad se ne može ni pod kojim uvjetima plaćati iz cijene proizvoda i usluge. Podržavamo sindikate, koji se tu moraju najviše zalagati.

AGRARNA POLITIKA

Budući da je naša zemlja ravna i plodna, poljoprivreda je najvažnija proizvodna grana. Moramo vratiti slavu "žitnice Europe" i težiti da postignemo prinose koje imaju najrazvijenije europske zemlje.

DSHV se zalaže za bogatog seljaka.

Seljaku trebamo omogućiti da posjeduje onoliko zemlje koliko želi obrađivati, da izgradi onoliko štala koliko želi stoke uzgajati.

Želimo mu omogućiti da nabavi sve one strojeve koje smatra potrebnim za njegovo gazdinstvo.

Na taj način ćemo postići ukрупnjavanje poljoprivrednih površina, koje su jedino pogodne za racionalnu i jeftinu proizvodnju.

Treba pružiti mogućnost da se svaki poljoprivredni proizvođač može specijalizirati u nekoj grani proizvodnje i omogućiti mu, kroz poresku i kreditnu politiku, da svoju proizvodnju podigne na visoku industrijsku razinu.

Podržavamo i svaki oblik zadržnog udruživanja. Zadrugarstvo je dobar način da se usitnjena gazdinstva također racionalno organiziraju u proizvodnju, preradi i plasmanu.

Isti oblik podesan je i za stočarstvo, živinarstvo, sitnu stoku i sl.

Udruživanjem seljaka u zadrugu, izvjesno bi se mogao lakše nabavljati repromaterijal i seljaci bi mogli bolje prodavati svoje proizvode. Međutim, zadruga mora biti isključivo izraz osobne potrebe svakog udruženog seljaka.

Zahtijevamo od države da poljoprivredu ne tritira kao kravu muzaru, nego da joj omogući stabilan i bogat razvoj u narednim desetljećima.

Posebni podsticaj mora se dati ekološkom vidu proizvodnje hrane, da dobijemo što više zdrave, čiste i nezagađene hrane. To ćemo postići dovođenjem stručnjaka poljoprivrednih ekologa iz inozemstva koji će utjecati na naše agronome i seljake - proizvođače i obrazovati ih.

INDUSTRIJA I TRŽIŠTE

Industrija se, izgleda, mora prilagodavati suženom tržištu, do onog momenta kada neće više ništa proizvoditi - jer tako želi sadašnja republička vlast.

Podržavali su sve industrijske pogone i zatvorili su sve granice za uvoz i izvoz industrijske robe. Na taj način su stavili industriji jedinu mogućnost da radi po diktatu - ili da se ugasi.

Mogućnost vlasničke transformacije gotovo da i ne postoji.

Naš program je takav da nas jedino privatizacija kompletne industrije može izvući iz ovog mračnog "čorsokaka" u kojem vladaju sile bezakonja i kaosa.

Uporni ćemo biti u traženju načina privatizacije industrije, gašenja svih industrijski promašenih kolosa (giganata) i zahtijevat ćemo uvjete za izlazak na svjetsko tržište.

Ogroman značaj u svakoj industriji imaju mali pogoni koji mogu lako prilagodavati svoju proizvodnju zakonima tržišta.

Tržište kao regulator cijena podrazumijeva i ravnopravnost svih oblika vlasništva.

Vlast ne smije sama, bez demokratskog postupka, regulirati one cijene koje tržište nije u mogućnosti regulirati samo i u potpunosti. To se odnosi na takva područja kao što su poljoprivreda, željeznica, komunalne usluge i drugo.

Cilj nam je da naša država bude bogata kroz bogatog pojedinca - građanina.

Zato ćemo se zalagati da svakome bude omogućeno da svojim radom živi bogato i sretno.

Tražimo politiku koja će dovesti do skidanja privredne blokade i povezivanja sa cijelim svijetom, na svim društvenim i proizvodnim područjima.

POLOŽAJ HRVATA I KULTURNA AUTONOMIJA

Vladajuća i neke od opozicionih stranaka tvrde da manjine u Republici Srbiji imaju veća prava nego što je to predviđeno međunarodnim konvencijama.

Da vidimo kako to stoji sa Hrvatima u Vojvodini odnosno Srbiji?

Stoji ovako:

mi nemamo niti jednu svoju školu, niti jednu emisiju na radiju ili televiziji

već godinama se vodi selektivna kadrovska politika u prosvjeti, upravi i sudstvu na štetu Hrvata

već godinu i pol dana se vodi pravi medijski rat protiv nas

nad nama sprovode pravi teror, najekstremniji elementi, često podržavani od organa države.

vrše se bombaški napadi na naše crkve i kulturne spomenike

Mnoga mjesta su svjedoci toga.

Zar su to prava predviđena međunarodnim konvencijama?

Kao manjinski narod u R. Srbiji, a u cilju ostvarivanja Ustavom Republike Srbije zagaraniranih prava, DSHV je još 31. svibnja 1991. godine predao Skupštini R. Srbije zahtjev za pravnu regulaciju statusa hrvatskog naroda na ovim prostorima, kao i za ozakonjenje kulturne autonomije.

Ovaj prijedlog zakona zasnovan je na odredbama Ustava Republike Srbije, a gdje mi predlažemo da se naš status i prava reguliraju na osnovu dokumentacije KESS-a, Mirovne konferencije o Jugoslaviji kao i ostalih dokumenata koji razrađuju ljudska prava i prava nacionalnih zajednica.

Predloženo je reguliranje pravnog statusa hrvatskog naroda u R. Srbiji, pravo na javnu upotrebu hrvatskog jezika i latiničnog pisma u svim dokumentima državne uprave i pravosuđa, javno korišćenje nacionalnih simbola. Predloženo je reguliranje prosvjete, kulture, znanosti i vjeroispovjesti u cilju očuvanja, oživljavanja i razvitka autohtone kulture i nacionalnog bića.

Bitan je predlog koji se odnosi na oblast obrazovanja kroz institucije od predškolskih do visokoškolskih ustanova, te znanstvenih institucija u oblasti jezika, književnosti, povijesti, etnologije i umjetnosti.

Predložen je način osiguranja sredstava javnog informiranja na općinskoj, pokrajinskoj i republičkoj razini putem televizije, radija i tiska onako kako je to do sada urađeno za druge nacionalne zajednice, sa isticanjem posebnog značaja sredstava informiranja na razini općina gdje živi znatniji postotak hrvatskog življa.

Dakle, očigledno je, da kulturna autonomija, kako je formulirano, ne znači izraz želje, namjere ili bilo kakvog osnova za neki budući, eventualno mogući separatizam.

Ovakvih insinucija od strane vladajuće i nekih opozicionih stranaka na žalost ima i one su očigledno zlonamjerne.

Cilj kulturne autonomije je ostvarivanje, Ustavom Srbije, zagaraniranog nacionalnog identiteta prvenstveno u oblasti obrazovanja i kulture a sve to u cilju omogućavanja mirnog suživota zadovoljnog naroda koji će raditi zajednički na prosperitetu Srbije i Jugoslavije. A mi želimo ovdje ostati i opstati.

KULTURNI KONCEPT

Kultura u svim društvima kao neprofitabilna djelatnost, mora biti dotirana od strane države.

Troškovi za održavanje kulturne djelatnosti su prilično veliki, i značaj dotiranja je stoga još veći kod manjinskih zajednica. Država mora financijski pomagati njihovu kulturnu djelatnost, njihovu potrebu da sačuvaju svoju samobitnost i osnovne nacionalne vrijedosti.

Količina navca i način kojim država pomaže kulturne djelatnosti u cjelini, a posebno kulturu nacionalnih manjina je istodobno mjera njene državne demokratičnosti, slobode i uklopljenosti u moderne političke tokove.

Koja je to kulturna djelatnost od interesa za hrvatsku zajednicu?

Jednostavno se može reći: sve ono što je bilo do 1991. i još mnogo više.

Čega je bilo do sada?

Bilo je svakodnevno u kioscima dnevnih, tjednih novina, bilo je mogućnosti da se svakodnevno prati TV program. To su bile veoma važne stvari, ne iz političkih razloga, nego iz kulturnog, točnije jezičnog razloga, jer se mogao svakodnevno pratiti i čuti čist, književni maternji jezik, a jezik je osnovni element nacionalnog očuvanja.

Sada svega toga nemamo, eventualno samo nejak radio signal.

Osim novina i periodike iz matice zemlje, neobično je važno izlaženje barem tjednih novina na ikavici i

ijekavici. Značaj ovakvih novina (kakvih je bilo do lipnja 1956. godine) preteča "Subotičkim novinama", zvale su se "Hrvatska riječ", je višestruka: neposredna praksa sa jezikom, razvijanje lokalnog izgovora, sudjelovanje velikog broja ljudi u izradi novina, te svakodnevno baratanje sa jezičnim specifičnostima, koje se na taj način otimaju od zaborava. Ovakve novine su važne i zbog bavljenja svakodnevnim životom, važnim za obične ljude iz ovoga kraja i novine bi bilo daleko čitanije od nekih drugih, te bi njihov pozitivan učinak mogao biti daleko veći.

U domenu masovnih medija izuzetnu važnost treba imati lokalni radio, i to posebno radio postaja koja bi cijeli program imala na ijekavici i ikavici, radio za kojeg bi ljudi bili sigurni da kada ga uključe moći će čuti svoj maternji jezik. Rad lokalnih kadrova u takvom radiju, kao i novinama, osigurao bi da barem jedan dio inteligencije i mladih ljudi ostane kod kuće, u svom rodnom mjestu, a ne u tudim sredinama, u potrazi za profesionalnom reputacijom.

U doglednom vremenu mora se razišljati sa otvaranjem lokalne TV stanice, koja bi pokrivala teren sjeverne Bačke, gdje je koncentracija hrvatskog življa najveća. Cijena TV instalacija nije pretjerano velika i sredstva bi se sigurno mogla skupiti u jednoj dvogodišnjoj kampanji. Za to vrijeme mogli bi se obrazovati kadrovi i skupljati neophodne dozvole. Isto važi i za radio postaju.

Za očuvanje kulturnog identiteta važno je omogućiti intelektualcima, piscima, pjesnicima, historičarima, istraživačima, sakupljačima da nesmetano (financijski) obavljaju svoj često misionarski rad, i da mogu publicirati svoje radove. Pisani tragovi o jednom narodu su oni koji najduže preživljavaju i ostavljaju najvredniju potvrdu o njegovom postojanju, životu i dostignućima.

U tom smislu neophodno bi bilo iznalaženje sredstava da se stipendira svake godine pet do deset studenata na filozofskim i umjetničkim

fakultetima, a koji bi kasnije u svojim sredinama čuvali nacionalno blago.

Kazalište kao institucija je u našem gradu razrovano, ne samo svojom krivicom. Ranije smo imali prilike gledati razne predstave kako u gostovanju tako i domaće izvedbe, mislimo da to nije bilo loše, iako provincijskog karaktera.

Posljednjih godina imali smo eksploziju drugačijeg, neobičnog, avangardnog kazališta, koje je izvršilo veliku misiju privlačenja publike, stvaranja potrebe da se u kazalište odlazi. Međutim, ono u svom ekskluzivističkom repertoaru nije njegovalo onaj izraz koji je potreban manjinskoj zajednici u proširivanju njenih osobnih kulturnih horizonata.

Međutim, mi zahtijevamo, i mi ćemo ustrajati na jednoj takvoj mogućnosti, tražit ćemo povratak Hrvatskog narodnog kazališta, opere, filharmonije i baleta.

Danas u svijetu uobičajene su male, neformalne teatarske radionice, pa se i našoj zajednici pruža ista mogućnost. Male grupe glumaca, glumaca amatera, dobrovoljaca, mogu ostvariti jednu interesantnu, lako pokretljivu i prilagodljivu grupu, koja može i na salasu igrati Shakespearea. I pored velikog dramskog blaga na ijekavici, potrebno je prevoditi klasična djela i na narodni jezik, na ikavicu, a nemali je broj pisaca iz našeg naroda koji bi mogli za te male grupe pisati naručene tekstove. Vrijednost takvih predstava ne bi morala biti samo provincijalna. Mislimo da ima dovoljno pametnih ljudi koji imaju kriterije za te probleme, a kadrovi bi se samom činjenicom postojanja takvih teatarskih grupa stvarali, obučavali i vraćali u svoj grad.

Naravno, da je u sve ove akcije neizbježno upleten novac. On bi morao da se dobije jednim dijelom od države, ali važniji dio bi trebalo biti dobrovoljnost u radu, zatim milodari običnih ljudi, donatorstvo uspješnih firmi i mecenstvo u stvaranju kulturnih naklada.

Ipak, sve ovo nije dovoljno, prosvjeta je ključni faktor. Moraju postojati

osmogodišnje škole na maternjem jeziku, gimnazije svetovne i u okviru crkve, te pomoć studentima u upisu, školovanju i njihovom vraćanju kući. A još važnije je da se uspostave karavani dobrih ljudi, koji će ući u svako selo, svaki salaš i organizirati književno posijelo, ili makar samo da se na maternjem jeziku pričaju obične stvari, da se ljudi ohrabre i da ga upotrebljavaju, da ga ne zaborave.

Jer živa riječ je najsnažnija od svega.

Tu se možemo osvrnuti na daljnje njegovanje i održavanje svih starih bunjevačkih običaja, dužijance, prela, trud oko organiziranja izložbi, književnih večeri i drugo.

SOCIJALNA POLITIKA

Socijalna politika bi trebala biti sastavni dio ekonomske politike. One su usko povezane, i ne idu jedna bez druge.

Naš cilj je bogat, sretan i zadovoljan građanin, a to je cilj svakog civiliziranog društva.

U prirodi ljudskog bića je da napreduje, da traži sebi viši standard, a ne da on vrtoglavo opada.

Ovo se može postići prvenstveno što većom zaposlenošću koja je usko povezana za razvoj privrednog sistema. Naši građani teže sami ostvarivati egzistenciju svojih obitelji i vrlo se teško odlučuju, tek u krajnjoj nuždi, koristiti oblike socijalne zaštite, što ukazuje na to da smo mi narod koji voli raditi, a time smo još bliži Europi i svijetu.

Obitelj je osnovna poluga cjelokupnog života, briga o starima, bolesnima i djeci, ne smije biti zapostavljena.

Kod nas je vrlo rano zabilježeno stvaranje institucije za zbrinjavanje beskućnika i siročadi. To su preteče široke mreže današnjih ustanova koje trebamo dalje razvijati, po uzoru na visoko razvijene zemlje.

Izmjenama u načinu financiranja izdvojena sredstva se centraliziraju i slijevaju u republički fond, a odatle na žličicu vraćaju za podmirivanje

potreba za njihov rad. Ovakav način vodi u stagnaciju, pa čak i korak unazad.

Država koja uvažava svoje građane, mora uvažavati specifičnost potrebe svojih građana u načinu življenja i dati im da o tome sami odlučuju. Dakle, ova oblast mora biti povjerena lokalnim organima uprave što podrazumijeva i psihološke aspekte zaštite građanstva.

Na sceni je sve više tzv. "vrištajuća" socijalna patologija. Strah i neizvjesnost koji su se uvukli u ljude zbog nametnutog rata, zbog teške materijalne situacije, straha od otkaza na svom radnom mjestu i pravne nesigurnosti uslijed vrlo čestih izmjena zakonskih akata i najosjetljivijih oblasti, zdravstvene i socijalne zaštite, društvene brige o djeci, radnog odnosa te mirovinskog i invalidskog osiguranja, dovode do povećanja poremećaja u obiteljskim odnosima.

Svjesni smo da se preko noći ne mogu uvesti svi instrumenti zaštite građana kao u visoko razvijenim zemljama.

Cilj nam je stvoriti uvjete da naši građani osjete pravnu i materijalnu sigurnost za svoju egzistenciju, počevši od djece, omladine, nezaposlenih, bolesnih i invalida, do ostarjelih i iznemoglih. Nećemo dozvoliti da doživimo smrtnu slučajevu zbog nemogućnosti korišćenja zdravstvene zaštite, kupovine lijekova ili zbog gladi.

Borit ćemo se svim sredstvima da zaštitimo našu mladež da ne krene lošim putem, osigurajmo joj pristojnu perspektivu.

Fondovi za nezaposlene moraju biti pod kontrolom onih koji u njega izdvajaju.

Fond mirovinskog i invalidskog osiguranja vratiti na pokrajinsku razinu i spriječiti sve zloupotrebe, jer ćemo u vrlo kratkom roku doživjeti da će naši ljudi koji su odradili svoj radni vijek, ostate bez svojih primanja, koja su već sada obezvrijeđena i nedovoljna za osnovne životne potrebe.

Subotica, studeni 1992. godine

KAKO GLASOVATI NA IZBORIMA '92.

Izlaskom na izbore možemo iskoristiti priliku da prvi put od pamtljivijeka pa do danas glasamo za svoju stranku na cijelom području Srijema, Banata i Bačke.

Na izborima glasujemo na listama za:

1. saveznog zastupnika

2. republičkog zastupnika

(Za 1. i 2. glasovanje će se obaviti po proporcionalnom sistemu - samo jedan krug. Na ovim razinama DSHV nastupa samostalno.)

3. pokrajinskog zastupnika

4. odbornike u skupštinama općina

(Za 3. i 4. glasovanje će se obaviti po većinskom sistemu. Za 3. bit će samo jedan krug glasovanja. Na pokrajinskoj i općinskoj razini (3. i 4.) DSHV nastupa u koaliciji, te ukoliko nemate kandidata

DSHV glasujete za koalicionog kandidata.)

5. predsjednika Republike Srbije

(5. je po većinskom sistemu. DSHV će naknadno dati proglas za koga trebamo glasovati.)

Svatko će dobiti po pet lista. Na listama za saveznog i republičkog zastupnika nalazit će se sve stranke, koje imaju svoje kandidate. Na ovim listama **glasujete zaokruživanjem broja ispred imena stranke**, kojoj ćete dati svoj glas. Ne treba zaokruživati bilo čije ime.

Na listama za pokrajinskog zastupnika i odbornika općine i predsjednika republike, na kojima će biti više imena i uz imena i naziv stranke kojoj kandidat pripada, **trebate**

zaokružiti broj ispred imena kandidata kojem ćete dati svoj glas.

Pošto će svaki glasač dobiti po pet lista, na listama za kandidate za saveznog i republičkog zastupnika treba obratiti pažnju na ime stranke, na listama za pokrajinskog zastupnika, odbornika ili predsjednika treba obratiti pažnju na ime kandidata. Kako ovaj način glasovanja nije jednostavan poželjno je da osobe koje slabije vide i teže se snalaze s tekstovima na papiru sobom povedu nekoga tko će im pomoći u glasovanju. Ako je ikome potrebna bilo kakva pomoć neka se obrati biračkom odboru.

IZBORNE LISTE DEMOKRATSKOG SAVEZA HRVATA U VOJOVDINI - nosilac sve tri liste mr. BELA TONKOVIĆ, predsjednik DSHV

SAVEZNA LISTA

br. 2 Zrenjanin

1. Bela Tonković
2. Stanka Kujundžić
3. Antun Skenderović
4. Petar Skenderović
5. dr.sc. Stjepan Skenderović
6. Lazar Vojnić Hajduk
7. Milivoj Prčić
8. Ana Kopunović
9. Josip Gabrić
10. Bela Ivković
11. Tomo Kopilović
12. Marko Vuković

REPUBLIČKA LISTA

br. 2 Zrenjanin

1. Antun Lulić
2. Nikola Sivić
3. Jelena Prčić
4. Stipan Stantić
5. Željko Skenderović
6. Lazo Vojnić Hajduk
7. Vince Dulić
8. Nikola Buljovčić
9. Slavko Bačić
10. Miloš Vasiljević
11. Marko Dulić
12. Pere Benčik
13. Marko Berberović
14. Tomislav Pehar
15. Marko Vukov
16. Andrija Ivanković
17. Franjo Kopunović
18. Hrvoje Milunović
19. Mate Dulić
20. Marija Dulić
21. Tomislav Kujundžić
22. Zvonko Matković
23. Zvonimir Sudarević
24. Terezija Jegić

REPUBLIČKA LISTA

br. 6 Novi Sad

1. Branko Melvinger
2. Josa Budimčević
3. Josip Sabljak
4. Stipan Knezi
5. Ante Floigl
6. Hermina Malković
7. Josip Koska
8. Antun Matarić
9. Vladimir Raić
10. Šima Hornjak
11. Gabriel Hladni
12. Stipan Pekanović
13. Tomislav Jakobac
14. Tomislav Cimerman
15. dr. Zvonimir Nežić
16. Đurdica Jakobac
17. Antun Jurišić
18. Josip Jakobac
19. Slobodanka Melvinger
20. Ivana Melvinger
21. Tatjana Melvinger

KANDIDATI ZA ZASTUPNIKE SKUPŠTINE VOJVODINE

Ime i prezime: **Geza Romić**
 Izborna jedinica: Subotica IV - 110
 Datum rođenja: 22.02.1965.
 Zanimanje: mašinski tehničar
 Poruka: **Za boljitak i dobar užitak - glas demokraciji za spas!**

Ime i prezime: **Josip Ivanković**
 Izborna jedinica: Subotica II - 108
 Datum rođenja: 18.06.1957.
 Zanimanje: dipl. ekonomista
 Poruka: **Korak u bolje sutra - DSHVI**

Ime i prezime: **mr. Ivan Poljaković**
 Izborna jedinica: Subotica V - 111
 Datum rođenja: 09.01.1956.
 Zanimanje: profesor
 Poruka: **Ja sam autonomaš!**

Ime i prezime: **mr. Julije Skenderović**
 Izborna jedinica: Subotica II - 108
 Datum rođenja: 20.07.1942.
 Zanimanje: profesor
 Poruka: **Vojvodina neće biti etnički čista!**

KANDIDATI ZA ODBORNIKE SKUPŠTINE OPĆINE SOMBOR

Ime i prezime: **Stipan Knezi**
 Izborna jedinica: 47 Svetozar. Miletić
 Dob: 42.god.
 Zanimanje: zemljoradnik
 Poruka: **Pravi ljudi na prava mjesta!**

Ime i prezime: **Šime Hornjak**
 Izborna jedinica: 7 Salaši Gradina
 Dob: 55.god.
 Zanimanje: zemljoradnik
 Poruka: **Slobodno poduzetništvo!**

Ime i prezime: **Stipe Pekanović**
 Izborna jedinica: 28 Nenadić Salaši
 Dob: 40.god.
 Zanimanje: zemljoradnik
 Poruka: **Sad je trenutak!**

Ime i prezime: **Hermína Matković**
 Izborna jedinica: 21 Šikara
 Dob: 50.god.
 Zanimanje: ekonomski tehničar
 Poruka: **S nama u Europu!**

KANDIDAT ZA ODBORNIKA OPĆINE SRIJEMSKI KARLOVCI

Ime i prezime: **Slavko Kiš**
 Izborna jedinica: 21 Srijemski Karlovci
 Datum rođenja: 01.01.1931.
 Zanimanje: zemljoradnik

Poruka: **Zaustaviti propadanje, prestrojiti se i krenuti naprijed!**

KANDIDATI ZA ODBORNIKE SKUPŠTINE OPĆINE SUBOTICA

Ime i prezime: **mr. Julije Skenderović**

Izborna jedinica: 6 Centar III - 2

Datum rođenja: 20.07.1942.

Zanimanje: Profesor

Poruka: **Odlučili smo uzeti svoju sudbinu u svoje ruke. Zato nitko ne smije ostati po strani. Nije vrijeme za pasivnost.**

Ime i prezime: **Marko Dulić**

Izborna jedinica: 58 Đurđin

Datum rođenja: 02.04.1937.

Zanimanje: zemljoradnik

Poruka: **Za red i mir!**

Ime i prezime: **Nikola Sivić**

Izborna jedinica: 66 Ljutovo

Datum rođenja: 05.12.1957.

Zanimanje: ing. poljoprivrede

Poruka: **Biti ili ne biti pitanje je sad.**

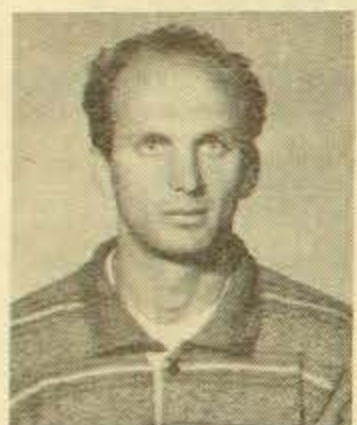
Ime i prezime: **Stanko Romić**

Izborna jedinica: 50 Bikovo

Datum rođenja: 20.11.1937.

Zanimanje: zemljoradnik

Poruka: **Da nas se dica ne stide!**

Ime i prezime: **Pere Benčik**

Izborna jedinica: 65. Gornji Tavankut II

Datum rođenja: 16.04.1965.

Zanimanje: zemljoradnik

Poruka: **Ako glasate za nas, glasate za istinu, red i rad.**

Ime i prezime: **Josip Ivanković**

Izborna jed.: 31 Aleksandrovo III

Datum rođenja: 18.06.1957.

Zanimanje: dipl. ekonomist

Poruka: **Ne mislimo stomakom, ne slušajmo očima, ne gledajmo ušima!**

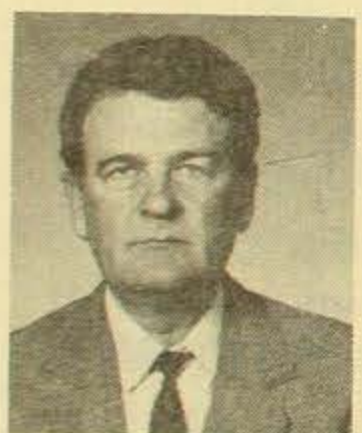

Ime i prezime: **Franjo Kopunović**

Izborna jedinica: 30 Aleksandrovo II

Zanimanje: zemljoradnik

Poruka: **Za budućnost radimo sada!**

Ime i prezime: **Željko Skenderović**

Izborna jedinica: 64 Tavankut I

Datum rođenja: 14.10.1941.

Zanimanje: ing. geodezije

Poruka: **Više povjerenja u svoj razum nego u tuđe pseudo-umove.**

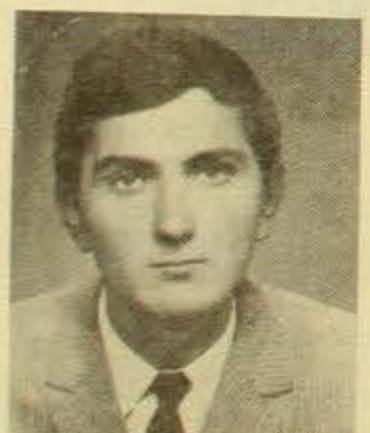

Ime i prezime: **Andrija Ivanković**

Izborna jedinica: 29 Aleksandrovo I

Zanimanje: zemljoradnik

Poruka: **Sloga, rad - to je naš spas!**

Ime i prezime: **Slavko Bačić**

Izborna jedinica: 63 Mala Bosna

Datum rođenja: 20.04.1943.

Zanimanje: zemljoradnik

Poruka: **Nitko ne smije varati seljake!**

Ime i prezime: **Nada Sudarević**

Izborna jedinica: 56 Novi Žednik

Datum rođenja: 12.05.1968.

Zanimanje: tajnica

Poruka: **Za budućnost naše djece!**

K A N D I D A T I D S H V

Ime i prezime: **Miloš Vasiljević**
 Izborna jedinica: 27 Prozivka III
 Datum rođenja: 07.04.1940.
 Zanimanje: VKV vozač
 Poruka: **Žestok okršaj s onima koji nam zavlauče ruku u džep!**

Ime: **dr. sc. Stjepan Skenderović**
 Izborna jedinica: 21 Gat I
 Datum rođenja: 10.10.1938.
 Zanimanje: liječnik
 Poruka: **Dosta nam je rata, žrtava i razaranja!**

Ime i prezime: **Ivan Zadro**
 Izborna jedinica: 26 Prozivka II
 Datum rođenja: 29.01.1956.
 Zanimanje: geodet. tehničar
 Poruka: **Uzajamno poštovanje i ovo glasovanje treba voditi miru i zajedničkom suživotu!**

Ime i prezime: **Tome Kopilović**
 Izborna jedinica: 19 Mali Bajmok I
 Datum rođenja: 03.09.1962.
 Zanimanje: zemljoradnik
 Poruka: **Vaš glas je spas za sve nas!**

Ime i prezime: **Franjo Ivanković**
 Izborna jedinica: 25 Prozivka I
 Datum rođenja: -
 Zanimanje: magacioner
 Poruka: **Probudimo svoju savjest da bismo imali bolju budućnost!**

Ime i prezime: **Petar Skenderović**
 Izborna jedinica: 18 Novo Selo III
 Datum rođenja: 21.03.1937.
 Zanimanje: nastavnik
 Poruka: **Ne zovemo samo bogataše već i one dobre ljude naše, koji za seljake i radnike mare!**

Ime i prezime: **mr. Bela Tonković**
 Izborna jedinica: 23 Ker I
 Datum rođenja: 16.06.1944.
 Zanimanje: elektroničar
 Poruka: **Za ostanak, za opstanak, za budućnost dostojnu čovjeka!**

Ime i prezime: **Jelena Prčić**
 Izborna jedinica: 4 Centar II - 2
 Datum rođenja: 03.09.1951.
 Zanimanje: službenica
 Poruka: **Za sve nas ima mjesta u ovoj varoši, bez obzira koju viru virovali, kojim jezikom divanili, kojim pismom pisali!**

Ime i prezime: **Stanka Kujundžić**
 Izborna jedinica: 22 Gat II
 Datum rođenja: 22.03.1940.
 Zanimanje: odvjetnik
 Poruka: **Dajte nam svoj glas i bit će mira za sve nas!**

OPĆINA NOVI SAD

Ime i prezime: **Branko Melvinger**
 Izborna jedinica: 16 Petrovaradin
 Dob: 48 god.
 Zanimanje: pravnik
 Poruka: **Oduvijek za mir!**

Ime i prezime: **Tomislav Jakobac**
 Izborna jedinica: 17 Petrovaradin
 Dob: -
 Zanimanje: radnik
 Poruka: **Vojvodina Vojvođanima!**

Ime i prezime: **Vladimir Raić**
 Izborna jedinica: 18 Petrovaradin
 Dob: 39 god.
 Zanimanje: radnik
 Poruka: **Mislite glavama, a ne televizorima!**

Momčilo Grubač, Savezni ministar za ljudska i manjinska prava o manjinama, mobilizaciji i predstojećim izborima

EROZIJA LJUDSKIH PRAVA

Nalazimo se u potpuno neregularnom stanju i uvjetima života i rada - Status manjine i nacionalna prava moraju biti dugoročno rješena - Ratni zločin i krivično djelo protiv humanitarnog prava nikada ne zastarjevaju - Od načina sprovođenja izbora i njihovih rezultata ovisi naša sudbina.

Momčilo Grubač rođen je 1940. u Pivnicama gdje mu je otac službovao. Završio je Pravni fakultet u Beogradu kao i magistarske studije, dok je u Ljubljani doktorirao. Izabran je za profesora krivičnog procesnog prava na Pravnom fakultetu na Sveučilištu u Novom Sadu. Sve do skora politikom se nije bavio, točnije do 1990. kada je bio kandidiran za zastupnika u republičkoj Skupštini od strane DRSV. Prije četiri mjeseca postao je članom Savezne vlade. Ovu funkciju je prihvatio, iako je svjestan delikatnosti misije, jer je to postalo centralno pitanje jugoslavenske krize i ova rješenja su osnovni ključ za izlazak iz nje.

Glas ravnice: Nedavno vas je posjetila delegacija DSHV. U kojoj ste mjeri upoznati sa problemima Hrvata u Vojvodini?

Momčilo Grubač: Sa predstavnicima hrvatske zajednice imao sam dva susreta, već na početku rada ministarstva u toku razgovora za okruglim stolom o statusu i pravima manjina, i nedavno prilikom njihove posete gospodinu Paniću. Upoznat sam sa aktuelnim problemima hrvatske nacionalne zajednice u Vojvodini. Neke mere za rešavanje nagomilanih problema su preduzete. Konkretno, radimo na eliminisanju i ublažavanju pritisaka na naše građane hrvatske nacionalnosti u nekim mestima Vojvodine od strane neodgovornih pojedinaca i grupa. Pravi sastanak na kom će biti voden detaljan o svim problemima razgovor tek predstoji, verovatno idućeg meseca u Subotici. Tamo ćemo organizovati razgovor sa političkim, prosvetnim i kulturnim predstavnicima hrvatske nacionalnosti na kom bismo razgovarali o tim pitanjima s tim da se pronađu rešenja i za urgentne teškoće, ali i pitanja koja moraju biti principijelna i dugoročno rešena kao što su status manjine i nacionalna prava.

Glas ravnice: Što mislite o kulturnoj autonomiji za koju se DSHV zalaže? Da li

po Vašem mišljenju postoje i drugi načini da se ovi zahtjevi ostvare?

Momčilo Grubač: Znam za te zahteve, ali nemam do kraja formirano mišljenje o rešenjima za koja se treba zalagati. Nadam se da ćemo do toga doći nakon razgovora u Subotici. Naše ministarstvo je pristupilo jednoj velikoj i ambicioznoj akciji čiji rezultat treba da bude predlog zakona o pravima nacionalnih manjina. Definitivnih rešenja i pojedinih prava i statusa nacionalnih manjina (autonomija svake vrste) treba očekivati u odredbama tog zakona. Naši prethodni razgovori, kao i sastanak u Subotici su samo priprema uslova za donošenje tog zakona.

Glas ravnice: Da li ste bili u kontaktu sa pojedincima ili grupama ugroženih Hrvata, i koji su konkretno primjeri kršenja ljudskih i manjinskih prava?

Momčilo Grubač: Javnosti je poznato da smo imali velike teškoće u pojedinim mestima Vojvodine koje su jednom broju slučajeva vodile do ugrožavanja imovinske i lične bezbednosti naših građana hrvatske nacionalnosti. Do njih je dolazilo iz različitih razloga. Neke je prouzročio sam čin raspada SFRJ, zatim rat u Hrvatskoj kao i činjenica da je hrvatska nacionalna manjina koja do skora nije bila u statusu nacionalne manjine iznenada to faktički postala. Sve je to izazvalo osećaj nesigurnosti kod pojedinih ovdašnjih Hrvata i dovelo u nekim slučajevima do začetka migracionih pokreta. Na žalost, jedan broj pojedinaca i organizovanih bandi su u takvoj situaciji preduzimali nedopuštene kriminalne radnje usmerene da se pritiskom ti procesi ubrzaju. Žrtve tih pokušaja su nam se neposredno obraćale. Imali smo kontakte sa delegacijom i Hrvata i Srba iz Hrtkovaca, Sremskih Karlovaca, Petrovaradina. Ministarstvo i Savezna vlada su energično reagovali i, ubeden sam, doprineli se ta proces dalje ne širi.

Glas ravnice: Vi ste predstavnicima Centra za antiratnu akciju iz Ade, a koji su Vas nedavno posjetili, rekli da mobilizacija spada u nadležnost Vojske i da ne podržavate neodazivanje ljudi na vježbe. Kako vojsci vjerovati kada je sama toliko srozala svoj ugled, i kada su toliki mladići prevareni i gurnuti u rat?

Momčilo Grubač: Vršenje vojnih dužnosti je jedno od opštih pravila predviđenih Ustavom i stoga se ne bi moglo tolerisati neodazivanje na vežbe bez povlačenja odgovornosti. To je regulisano vojnim propisima i građani bi mogli reagovati samo ako se mobilizacija izvodi neregularno. Što se nepoverenja tiče, mislim da tu treba praviti razlike između onog što je bilo pre formiranja SRI i danas. Nepoverenjem u staru JNA se ne može obrazlagati stav prema njoj danas. Jugoslavija mora imati vojsku, uveliko se radi i uradilo se na njenoj transformaciji tako da se ono što imamo danas u vojnoj organizaciji ne da meriti sa prošlogodišnjim stanjem. Nova vojska će biti formirana tako da brani granice države i da je u interesu građana. Ne možemo joj stalno prilaziti sa nepoverenjem. Slučajevi koji su se dešavali ranije dešavali su se u drugoj klimi i u drugim političkim okolnostima i neopravdano je danas sumnjati u institucije države. Moramo im više verovati i saradivati s njima, a ako greše ukazivati im na to.

Glas ravnice: Neki su mladići poginuli i nakon uspostavljanja granica SRJ, a na području koje nije u tim okvirima. Osim toga, najveći dio rukovodećeg kadra u vojsci nije se promijenio. Šta je uvjet i garancija da bi im se vjerovalo?

Momčilo Grubač: Nerealno je očekivati u tako kratkom roku takve promene u vojsci. To je proces koji će duže trajati. Promene ne dolaze samo sa promenom kadrova, već su diktirane novim uslovima i politikom koja se vodi, a garancija za to su zakoni koji se moraju poštovati. Što se poginulih mladića tiče na

I N T E R V I E W

stranoj teritoriji (Konavli, Hercegovina i delovi Bosne) pravi uzroci mi do sada nisu poznati kao ni činjenice, ali kada i do toga dođe sigurno ću preduzeti određene mere.

Glas ravnice: Da li ćete se i Vi osobno zalagati da se krivica koja je pripisana onima koji su mobilizaciju izbjegli uputi na pravu adresu, tj. da su "krivci" nevini i obrnuto?

Momčilo Grubač: U postupku je donošenje zakona o amnestiji, i očekujemo da će to biti na dnevnom redu uskoro u Saveznoj skupštini. Oko ovog pitanja je bilo mnogo nesporazuma. Uveren sam da veći deo javnosti pravilno shvata akciju Savezne vlade u čijoj je osnovi briga o svojim građanima što mora činiti svaka pravna država. Tu je dalje i sprečavanje daljih deoba kojih i onako već imamo dosta, i na kraju briga o efikasnosti same vojne organizacije. Jer sve dok definitivno ne rešimo pitanje ranijeg odnosa prema JNA ni nova vojska se neće prihvatiti sa potrebnim poverenjem što praksa pokazuje danas. Mnogi se i sad ne žele odazvati vojnom pozivu, jer očekuju da će proći kao i njihovi prethodnici u ranijim uslovima i da će biti amnestirani.

O krivici je možda rano govoriti, ali će pravosudni organi suditi svima onima za koje se dokaže da su do ovog užasnog rata doveli. Da li će to biti istorijska, moralna ili pravna kriciva danas je teško govoriti. Krivci se po pravilu traže i pronadu tek kada ovakva društva izađu iz krize.

Glas ravnice: Na osnovu kojih povelja se temelji Vaše djelovanje i čime ste rukovođeni u radu?

Momčilo Grubač: Delatnost je regulisana mnogobrojnim aktima, od Povelje UN pa do KEBSa, kao i postojećim zakonima u ovoj državi. To je pravni osnov koji pripada ovom ministarstvu. Jedan od oslonaca našeg delovanja je i osećaj humanosti koji ne izvire iz propisa već je urođen čoveku.

Glas ravnice: Što ste od kada ste na ovom položaju konkretno učinili na sprječavanju kršenja ljudskih prava i manjinskih prava i koji su pozitivni rezultati vašeg rada?

Momčilo Grubač: Mnogobrojne su akcije koje smo do sada preduzeli sa ciljem da se zaustavi erozija ljudskih i manjinskih prava koja u ovakvim vremenima uvek objektivno preti. Reagovali smo u slučaju Hrtkovaca i Sjeverina i u velikom broju pojedinačnih slučajeva. Naše ministarstvo je neka vrsta "dežurnog vladinog organa u ovoj oblasti i zahteva njegovu veliku operativnost, ali nam otežava neke

principijelne i dugoročnije aktivnosti kojima bismo se bavili i kojima ćemo se nadam uskoro baviti.

Glas ravnice: Koliko je opravdanih argumenata u tome da je Izveštaj Savezne vlade o ratnim zločinima, koji je poslat u UN, nepotpun i neistinit?

Momčilo Grubač: U pogledu Izveštaja ima dosta nesporazuma, pa i izvrtanja pravog stanja. Savezna vlada je u New York poslala u veoma kratkom roku samo prvi deo svog izveštaja. U tom roku se više nije dalo uraditi, ali to ne znači da i sve ostalo što se može okvalifikovati kao ratni zločin i krivično delo protiv humanitarnog prava i dalje neće biti istraživano i prosleđivano. Zločini ove vrste nikada ne zastarevaju i sve što se u ovom roku desilo mora biti merodavnim istražnim organima prezentovano i uključeno u postupak.

Savezna vlada je nastavila rad na ovom poslu i nije tačna tvrdnja izneta u javnosti da je propušteno u izveštaj uključiti i ostalo što tu treba da spada. Mislim tu prvenstveno na tvrdnje da je nepotpun i da je to nečija namera da umanjí strahote izvršenih zločina. Laički deo javnosti ne zna da postoji i pravna definicija ratnog zločina i zločina protiv humanitarnih prava. Zato sve što se desilo i dešava se u sukobima koji se kod nas ne vode ne može biti uključeno u ovaj izveštaj jer ne predstavlja zločine te vrste. To u njega nije ni uključeno, ali to i ne znači da se za takve prestupe neće odgovarati u drugo vreme i u drugoj proceduri. Primera radi, ne može biti ratni zločin minirana nečija kuća na neokupiranoj teritoriji ili pojedinačni slučajevi ubistava koji nisu učinjeni u borbenim akcijama.

Glas ravnice: Što mislite o tvrdnji gospodina Panića da sankcije koje nam sve više stežu omču oko vrata imaju za cilj, između ostalog i promjenu režima u Jugoslaviji?

Momčilo Grubač: Mislim da je ta konstatacija tačna. Svetska zajednica se pri određivanju sankcija u priličnoj meri rukovođila i aktuelnim političkim režimom u kog nema poverenja.

Glas ravnice: Smatrate li da Savezna vlada u postojećim uvjetima ima i odgovarajuću vlast? Konkretno izvršnu?

Momčilo Grubač: Pretpostavka je da svaka vlada ima nekakvu vlast. U našim uslovima pitanje je da li je ona dovoljna za vršenje funkcija koje su zakonima predviđene. U pogledu toga registrovana je teškoća koja potiče iz samog Ustava.

Savezni Ustav i republički ustavi nisu najsrećnije koordinirani u pogledu nadležnosti koje pripadaju pojedinim institucijama.

Do toga je došlo zbog toga što su republički stvarani pre Saveznog. Savezna država je prilikom stvaranja imala već gotove države - republike sa zaokruženim sistemom vlasti tako da joj je ostalo malo nadležnosti i nedovoljno vlasti da bi funkcionisala kao efikasna i moderna država.

Predsednik Čosić je to na samom početku svoga mandata uočio i dao inicijativu za izmenu i usklađivanje Ustava, ali do toga nije došlo i pre izbora neće doći. Posle izbora to mora da bude prioritetan zadatak.

Glas ravnice: Vaša predviđanja nakon izbora?

Momčilo Grubač: Izbori su nada i prekretnica za našu državu i društvo u celini. Uveren sam da od načina sprovođenja izbora i njihovih rezultata zavisi naša sudbina. Mislim da ih treba dramatično ozbiljno shvatiti i preduzeti sve da to budu slobodni i demokratski izbori.

Glas ravnice: Što je "preventiva" da se spriječe kršenja prava ljudi i manjina tamo gdje ih još nema, a koji predstavljaju potencijalna krizna žarišta?

Momčilo Grubač: Nalazimo se u potpuno neregularnom stanju i uslovima života i rada. Tako o preventivi gotovo ne možemo ni pomišljati, iako bi se naša delatnost delom i na tom pravcu trebala odvijati. Treba preduprediti kršenja i individualnih prava, kao i prava nacionalnih zajednica efikasnom i pravovremenom akcijom.

Danas se mi više bavimo slučajevima već prekršenih ljudskih prava, a za preventivu jednostavno nemamo vremena. Na planu preventive ima mnogo poslova koji bi se trebali obaviti, a uspeh zavisi od mnogo činilaca. Jedan od važnih, koji bi mogao unaprediti ljudska prava je politički činilac. Naše stranke bi mogle za ljudska prava da urade mnogo. Međutim to do sada u našem političkom životu se uglavnom nije događalo. Programi stranaka jedva da se dotiču ljudskih prava, a gotovo da se ne može navesti slučaj intervencije ili prijavljivanja o povredama ovih prava izuzev pojedinačnih manjinskih stranaka. Stoga mislim da bi politički činilac u ovim uslovima najviše doprineo afirmaciji ljudskih prava.

Interwiev vodio: Zlatko Romić

PETROVARADIN "GIBLARTAR NA DUNAVU"

PETROVARADIN

Zbog strateške važnosti Petrovaradina razrušen je godine 1690. srednjovjekovni grad, a kamen temeljac današnjih utvrda položen je 18. listopada 1692. godine. Znajući za ključni položaj tvrđave, Turci su u jesen godine 1694. iznenada i žestoko napali posadu, bombardujući utvrđenja u gradnji, ali tvrđave nisu osvojili. Od grobova izginulih branitelja, sačuvao se jedan u isusovačkoj crkvi. Kamena ploča govori da je u boju s Turcima "braneći petrovaradinsku tvrđavu junački poginuo 23. rujna 1694. časnik grof Ferdinand Lovro Kolovrat Liebsteinsky". No sukobi s Osmanlijama nisu prestali sve do teškog poraza kod Sente 11. IX 1697. godine. Nakon te pobjede Turci su bili prisiljeni na mirovne pregovore, okončane potpisivanjem mira u Sr. Karlovcima 26. siječnja 1699. godine.

PETROVARADINSKA TVRĐAVA

Radi obrane od Turaka, Austrija je na mjestu srednjovjekovne mađarsko-turske tvrđave razrušene 1690. godine počela gradnju ogromnog fortifikacionog zdanja, koje je išlo u širinu i u dubinu, da mu ne bi naudila artiljerija. Ova tvrđava građena je skoro cijelo stoljeće, točnije od 1692. do 1780. godine, po sistemu francuskog vojnog arhitekta, markiza Sebastijana Vobana, sa prekidima, ali su je projektirali austrijski vojni stručnjaci, Marsili, Kajzersfeld, Sreder i Vanberg, koji i počiva u sadašnjoj vojnoj bolnici u Petrovaradinu, ranijem franjevačkom samostanu. Sam objekt, nalazi se na prostoru od 112 hektara, ima tri kata u dubinu, sa šesnaest kilometara raznih koridora, pored 12.000 puškarnica, uz 400 topova, koji su bili glavna obrana. Za vrijeme gradnje, bilo je četiri ciglane i osam krečana, a radili su svi slojevi, počev od kulučara, pa do dobrovoljaca. Neki su i svoje kosti ovdje ostavili, a posao je bio toliko težak, da je od onog vremena čak i kletva ostala: "O junače, dabogda ti duša Varadin gradila...!" Tvrđava ima pet kapija.

Karlovački mir nije, doduše, još donio oslobođenje čitavom Srijemu, jer je onačno oslobođenje došlo istom 20 godina kasnije, ali ipak je njegov glavni dio vraćen pod vlast Austrije. Prema 4. članku ugovora u Sr. Karlovcima, ostao je cijeli jugoistočni Srijem i dalje u vlasti Turaka, samo je sjeverni dio sa obje strane Fruške Gore predan Austriji. Posavski Srijem ostao je Turcima. Granicu između kršćanskog i turskog Srijema tvorila je ravna linija povučena od utoka Bosuta u Savu preko Lačarka kod Mitrovice i preko Rume u ušće Tise u Dunav kod Slankamena. U tom pravcu tekla je opšarčana drvena ograda sa čardacima kao vidljivi biljeg državnih meda.

Karlovačkim mirom imao je početi nov život za (hrvatski) narod jer je velik dio njegove zemlje bio oslobođen od turskog jarma, a onoga neprekidnoga vojevanja (osobito u Krajini), sve je više nestajalo. (Ferdo Šišić)

1699-ta, godina potpisivanja Karlovačkog mira, godina je povrata i Petrovaradina u granice oslobođene Hrvatske, u sastavu Monarhije. Te granice neće biti dugo zadržane, jer već 1776-te godine sa uredjenjem Severinske županije, Hrvatska će se prostirati od mora do Iloka, dijeleći se na sedam županija: Severinsku, Zagrebačku, Varaždinsku, Križevačku, Požešku, Virovitičku i Srijemsku. Ostatak zemlje do Zrmanje, Une i Save do Zemuna, pa Dunavom do Petrovaradina, sačinjavaju Vojnu krajinu, koja u pravnom pogledu nije pripadala Hrvatskoj.

Ovi krajevi, međutim, nisu dugo ostali pošteđeni od ratnih stradanja. Početkom 1716. godine ponovo je buknuo rat. Turci poslije svojih velikih gubitaka u godini 1669. od strane Nijemaca, a podstrekivani od Francuske, ponovo pokušavaju pridobiti teritorije koje su izgubili na temelju sklopljenog mirovnog ugovora. Mirovnim ugovorom tursko-mađarski teritorij pripojen je Njemačkoj, dok je samo Banat ostao po turskim jarmom. već godine 1715. izbio je rat objavljen sa turske strane. Princ Eugen Savojski smatrao je to za najzgodniji moment da oslobodi još zauzeti Banat, isto tako time i osiguranje granice Dunava i Save. Na taj način je započeo ponovo rat sa Turskom.

Dne 26. do 28. srpnja 1716. godine prešli su Turci Savu i napredovali iz Beograda preko Zemuna, Indije i Sr. Karlovaca, do neposredne blizine Petrovaradina. Tursku vojsku od 200.000 ratnika predvodio je ratoborni Damad (Pamid) Ali-paša, veliki vezir sultana Ahmeda III.

2. kolovoza, hrvatski ban, grof. Ivan Palfi suzbio je Ali-pašinu prethodnicu konjanika kod Sr. Karlovaca, ali se pred glavninom turske vojske povukao prema Petrovaradinu, gdje je sa ostalom vojskom čekao princ Eugen Savojski.

U zoru na blagdan Sniježne Gospe, 5. kolovoza 1716., sudarile su se neprijateljske vojske na padinama Fruške Gore između Karlovaca i Petrovaradina. Od 7 sati do 11 trajao je krvavi vojnički pir. Sjajnom strategijom, austrijski vojskovođa Eugen Savojski sa 70.000 vojnika i odlučnim manevrom, potuče brojčano nadmoćniju vojsku velikog vezira Damad Ali-paše. Turci su poraženi na uzvišici koja se poslije prozva po njihovom vojskovođi, Vezircu, gdje su ostavili velik plijen dok im je zapovjednik ranjen na bojnopolju, umro u karlovačkoj pravoslavnoj crkvi sv. Nikole, pa je zato i nisu spalili, a sahranjen je u Beogradu na Kalemegdanu.

Prilikom ulaza pobjedničkih trupa u turski logor, piše Bruno Kremling, naišlo se na užasne slike, koje su u stanju bili izvesti samo janjičeri. Pred šatorom velikog vezira Damad Ali-paše naden je privezan uz kolac general grof Siegfried Breuner koji je u borbi 2. kolovoza bio zarobljen, a kome je pored što su ga sasvim unakazili bila odsječena glava, pored njega bilo je još na stotine raznih leševa ljudi koji su isto tako na najgori način ubijeni. U ovoj strašnoj bici kod Nijemaca, piše Bruno, bili su sljedeći gubitci: 2.100 mrtvih i 2.300 ranjenih, među mrtvima bilo je više generala i viših časnika. Na turskoj strani su gubici bili znatno veći.

Nakon nekoliko tjedana zauzeta je tvrđava Temišvar, time je Banat potpuno oslobođen od turskog jarma, nakon čega su Turci dne 16. kolovoza 1717. godine poslije bitke kod Beograda bili prisiljeni moliti za mir koji je zaključen 1718. godine u Požarevcu.

Kod Petrovaradina ima dva obilježja, koji podsjećaju na tu bitku: Crkva Gospe Sniježne na Tekijama sa križem i polumjesecom ispod na kupoli iznad svetišta, a nedaleko od nje monumentalni križ na Vezircu, koji ima međunarodni značaj. Plemstvo koje je tada izginulo sahranjeno je u samostanskoj kripti crkve sv. Jurija u Petrovaradinu, koja je sagrađena dvije godine prije Tekijske bitke, a nadgrobne ploče krase im simboli života, smrti i ratne vještine.

Tu bitku nazivaju i "Varadunski rat". Ova je bitka donijela i konačno oslobođenje svim kršćanima u ovim krajevima od turskog zuluma. A po dubokom uvjerenju i samoga Eugena Savojskog i njegovih boraca ta sjajna pobjeda nije bila samo uspjeh genijalnog vodstva i plod junačkih vrlina boraca "za krst časni i slobodu zlatnu", nego se uvelike ima zahvaliti otajstvenoj pomoći zaštitinice kršćana. I Eugen Savojski i njegovi hrabri ratnici odmah su iskazali svoju zakvalnost Presvetoj Bogorodici. Njihov su primjer slijedili sretni oslobođenici ovih krajeva i tako se to od godine u godinu nastavlja sve do danas. I danas svakog petka (bio je petak!) u 11 sato zvono Petrovaradinske crkve sv. Roka, u Novom Majuru, podsjeća na taj povjesni događaj, a zvona crkve Gospe Sniježne na Tekijama kod Petrovaradina svake nedjelje u popodnevni sat (17) pozivaju Petrovaradince i Karlovčane na zahvalu i molitvi pomoćnici kršćana.

Godine 1751. Petrovaradin će dobiti i svoj grb u kome dominira lik sv. Petra apostola a koji danas, nažalost, ne stoji na petrovaradinskoj tvrđavi, već na "beogradskoj kapiji" dočekuje nas grb Novog Sada. Nepravda prema ovom gradu slavne povijesti.

O B L J E T N I C E

U podnožju Petrovaradinske tvrđave, na lijevoj obali Dunava 1694. godine niklo je vojničko naselje graničara i zanatlija koje će dugo imati karakter mostobrana. Pored njih, ovdje će biti i nešto ladara, ribara uz manji broj trgovaca. Zahvaljujući položaju, plodnoj bačkoj ravnici, zanatstvu i trgovini niklo je "Racko selo", zatim "Racki grad", pa "Petrovaradinski Šanac" (1702). Današnji naziv (Novi Sad) grada datira od 1. veljače 1742. godine kada su građani, pretežno trgovci sa 95.000 forinti platili status slobodnog grada bečkog dvora. Dekretom austrijske carice zaštitnik ovog novog grada, Novog Sada (Neysatz, Ujvidek, Neofite, Neoplanta) je sv. Juraj mučenik (vojnik), umjesto prvotnog zaštitnika sv. Florijana (zaštitnika vatrogasaca).

Izgradnjom podzemnih vojnih galerija i minskih polja, sedamdesetih godina XVIII stoljeća u Tvrđavi, ovaj objekt postao je gotovo neosvojiv, i prema tadašnjoj ratnoj vještini mogao je služiti kako za obranu, tako i za napad. Za vrijeme posljednjeg turskog rata 1787.-1791. godine Petrovaradinska tvrđava je najsuvremenija naoružana tvrđava monarhije koja je smatrana "kapijom Ugarske".

U to vrijeme padaju i dva posjeta austrijskog cara Josipa II Petrovaradinu koji je franjevački samostan u Petrovaradinu pretvorio u vojnu bolnicu. Samo tri dana nakon odlaska cara Josipa II iz Petrovaradina otpočeo je dugo pripremani "juriš" na samostane. Dekretom od 23. svibnja 1783. godine likvidirano je do 1787. godine prema računima Upravnog arhiva u Beču 700-800 samostana. Za Ugarsku i Hrvatsku nije ustanovljen točan broj, pa je zbir promjenljiv. Carski su povjerenici preuzeli samostanske građevine i dobra za "Vjerezakonsku zakladu". Ne treba ni spominjati koliki su kulturni spomenici, kolike dragocjenosti i umjetnička djela uništeni, prodani u bescijenje, nestali i pronevjereni od "prosvijetljenog činovništva"!

Najveći dionaglo izođenih reformi ostao je bez uspjeha, i to zbog careve nesretne vanjske politike. Osim nizozemskih i pruskih zapleta, najkobniji je svakako turski rat, 1787.-1791. godine, u koji se car Josip II morao upustiti protiv svoje volje kao savznik ruske carice Katarine II, koja naumi turke protjerati iz Europe.

Tom prilikom imale su Josipa II zapasti Srbija, Bosna i Hercegovina. Uza sve to što je car sabrao veliku vojsku (245.000 pješaka, 36.000 konjanika i 900 topova) i što su mu se pridružili ustanici po Srbiji, Bosni i Hercegovini, pa i Crna Gora, a carski general Laudon zauzeo Beograd, 8. X 1789, vojna nije uspjela. Slomljen teškom bolešću što ju je zadobio na srijemskom močvarnom taborištu umre car Josip II, 20. veljače 1790. godine.

Jedanaest godina poslije njegove smrti, 16. listopada 1801. iz jedne od najuglednijih plemićkih obitelji, koja je svoju službu u domovini započela još u vrijeme Frankopana-Slunjskih, u Petrovaradinu se rađa Josip Jelačić.

Bio je uzoran sin, majci Ani r. Portner i ocu Franji, komandantu Slavonske vojne krajine. Hrvatima će postati ponos, a ostalim Slavenima, u Austro-ugarskoj monarhiji, nada. Kršten je isti dan u samostanskoj crkvi sv. Jurija u gradiću Petrovaradinu.

Poslije propasti Srbije 1813. godine dolaze u Novi Sad i okolice izbjeglice, a jedno vrijeme u Petrovaradinu i tvrđavi bio je zatočen i sam vožd Karadorde sa obitelji, pored nekih vojvoda. Pored njega tu su bile zatvorene i druge ličnosti npr. Matija Zmajević, admiral ruskog cara Petra Velikog, te jedan škotski princ iz dinastije Stewart, koga će odavde izući po mansonskoj liniji srijemsko-karlovački mitropolit Stefan Stratimirović.

U Petrovaradin, 1819. godine dolazi u posjet car Franjo I sa caricom. Kad je Napoleon napao Rusiju 1812. u Petrovaradin su donešene carske dragocjenosti; simboli imperije, carsko žezlo, jabuka, mač, kruna i plašt. Tu su u Petrovaradinu bile najsigurnije.

U mnogim ratovima koje je vodila monarhija sudjelovale su i jedinice iz Petrovaradina, i po nekom nepisanom pravilu, kao i svi graničari, uvlačeni su u najopasnije akcije. Godine 1750. stvorena je Petrovaradinska graničarska regimenta, iz koje je, 1873., proizišla glasovita sedamdeseta pukovnija, popularni "zipcigeri", Srijemci i Slavonci. Jedan od poznatijih komandanata, Martin Dedović, počiva na Petrovaradinskom vojnom groblju, sa dekorativnim grbom na spomeniku. Sjedinjenje Vojne krajine sa Mađarskom i Hrvatskom 1861. godine, počelo je raspuštanje Petrovaradinske graničarske regimente. Od 1750. do 1880. godine, Petrovaradinska graničarska regimenta sudjelovala je u trideset ratova i preko 140 bitaka, a od 1763. godine, Petrovaradin je bio i jedno od utvrđenih ratnih pristaništva dunavske flote.

Godina 1848. je burna za cijelu Europu. Potresala je i Petrovaradinom. Francuska, glavno vrelo revolucionarnih ideja, opet se buni. Louis Philippe (Ljudevit Filip) skinut je sa prijestolja. Uzavrelost se širi i dalje, podiže mirne Austrjance, i umorne od rata. Uvaljuje u bunu građane beča. Mlečani proglašuju republiku sv. Marka. U njemačkoj dižu se prijestolnice protiv vladara, a komore protiv vlada. Česi zahtijevaju ravnopravnost slavenskih narodnosti i vjeroispovijedi, traže jedinstvo Češke, Moravke i Šleske. Europa izgleda kao kakav vulkan, u čijoj se utrobi komešaju usijane struje.

U Hrvatskoj se događaju važni događaji. Pukovnik prve banske regimente, Petrovaradinac, popularni barun Josip Jelačić bio je imenovan dekretom datiranim 23. ožujka 1848. godine generalom i zapovjednikom obiju banskih regimenti. Imenovanje Jelačića za bana označuje i krizu mađarsko-hrvatskih odnosa posljednjih desetljeća. Gaj i Kukuljević sazvali su veliku skupštinu za 25. ožujak na kojoj zaključuje iznijeti pred kralja u svečanoj deputaciji ove "narodne želje": Da se Jelačić imenuje banom, da se hrvatske zemlje (Hrvatska, Slavonija, Vojna Krajina, dalmacija i Rijeka) ujedine, da se narodu dade odgovorna vlada nezavisna od ugarske, stalni hrvatski zastupnički sabor i ukidanje posljednjih ostataka kmetstva kao i staleštva.

Jelačić dolazi u Novi Sad 12. lipnja 1849. godine i napada Petrovaradin u kojem su bili mađarski pobunjenici na čelu sa generalom Kiss Palom. Mađari istog dana iz tvrđave bombardiraju Novi Sad. Tom prilikom grad je skoro potpuno razrušen iz plotuna 200 topova.

U Novom Sadu svjetina se uzbunila 20. travnja 1848. Po izvješću "Pesti Hirlapa" rulja je nosila crvene-bijeje i plave kokarde, te uz klicanje "Živjela Srbija, Hrvatska i Slavonija" pod svojim zastavama došli pred varošku kuću, odakle su poslije podne oko 2 sata na jedno 50 karuca i kola kroz Petrovaradin otišli u Karlovce mitropolitu. Pred večer su se vratili u gostionicu petrovaradinske carinarnice. Tu su dočekali svoju pratnju, otprilike 200 glava i častili je pivom. Kad je mitropolit uz njih pristao i obećao, da će im se želje ispuniti predoše na donošenje odluke. Izrekoše svoju namjeru da se hoće spojiti sa Hrvatskom i Slavonijom. Ta uzbuna mnoge je u gradu poplašila, i više se njih iz Novog Sada s obitelji u Petrovaradin sklonilo. Petrovaradin je stajao posred narodnosne struje kao stijena među valima, kada talasi kružeći okolonje ispiraju joj podnožje. Srijem je bio sasvim odan Jelačiću.

No Jelačić, Petrovaradinac, oslobada Beč centar carstva, i guši ustanak po carstvu, ipak Petrovaradin ne osvaja. Feldcajgmajstor Lihtenštajn izvješćuje: Kada su se, iz Petrovaradina izaslane osobe, potpuno uvjerile da je ustanak ugušen, predao se grad 5. rujna 1849. carskoj vojsci sa svim oružjem i ratnom opremom. 8000 ljudi mjesne posade položili su 7. rujna 1849. oružje i zakleli se da će biti vjerni njegovu veličanstvu caru. Carska vojska je u 12 sati ušla u grad. Petrovaradin je bila jedna od posljednjih tvrđava u carstvu koja je došla u ruke carske vojske. Poslije 1849. godine sumoran se mir nadvio nad monarhijom.

Da udobrovolji Mađare, ukine kralj početkom 1861. godine "Vojvodinu", od koje Bačku i Banat vrati Ugarskoj, a Iločki i Rumski kotar Hrvatskoj.

Marko Kljajić

PREGLED POVIJESTI HRVATA BUNJEVACA

BUNJEVCI KAO GRANIČARI

A sada da se opet vratimo ratovima protiv Turaka u kojima i nadalje učestvuju bunjevački graničari, naravno sa graničarima Srbima koji su bili brojniji u drugim graničarskim jedinicama van ovih u Subotici, Somboru i Baču. Srba ima više u jedinicama u Segedinu, Martonošu, Adi, Kovilju itd.

Kad se Austrijski car opet zapleo 1716. godine u rat protiv Turaka kao saveznik Mlečana, Turci dopru do Slankamena. Austrijska se vojska tu sakupljala dok su Turci mirovali, ali je okolni živalj bio preopterećen davanjima austrijskoj vojsci. Srećom uskoro stiže i princ Eugen Savojski koji kod Petrovaradina prijede Dunav i pobijedi Turke. I odmah se vrati u Sentu, prijede Tisu i 1717. godine kod Temišvara pobijedi Turke, pa nastavi prema Beogradu i zauzme grad. Tako se istovremeno oslobodio i Banat i dio Srijema pa je time opasnost od Turaka za Bačku prestala. Ne treba posebno naglašavati da tamo gdje se bori Eugen Savojski i austrijska vojska, tamo ne izostaju ni naši graničari.

1763. godine opet se Austrija uplela u rat protiv Turaka. I naši su graničari pozvani pod oružje. Okupili su se oko svojih oficira Jakoba Sučića, Milaka Bukvića, Ignjata Vukovića, Ivana Budinčevića, Grgura Vidakovića, Ilije Crnkovića, Luke i Stipana Vojnića, Tome Rudića, Jerka Vukovića, Šimuna Antunovića, Ilije i Josipa Kopunovića. Jedan dio graničarske vojske bude poslat u Banjaluku, drugi manji dio u šabačku utvrdu. Ovi iz šabačke utvrde napadnu jednu tursku četvu i zlo su prošli. Izginulo je oko četrdeset graničara, a druge su Turci zarobili i povelu u Zvornik u zarobljeništvo. Za 1700 forinti Turci puste Pavla Skenderovića, pa je ovaj u Subotici skupljao otkupninu i za druge zarobljenike.

Da nevolja bude veća, u to vrijeme opet izbije kuga u Subotici i pokosi 313 duša.

Godine 1739. je opet rat protiv Turaka. Jakob Sučić pošalje pred Beograd na carske galije 150 graničara kao posadu na ovim galijama. Ovi su dobili i pismeno priznanje zbog učešća u ratovima oko oslobađanja Beograda i Niša. Tom su prilikom naši graničari

dopri sve do Vidina u Bugarskoj. Ovo priznanje Bečkog dvora govori o mnogim izginulim i zarobljenim našim zemljacima.

Zadnji podatak o vojnim pohodima naših graničara jeste onaj, kad je jedna konjička i jedna pješadijska satnija upućena u Rumuniju gdje su Rumuni dizali ustanak.

Završit ćemo vrijeme graničarsko s time, da ćemo se sjetiti da je kapetan Luka Sučić od 1687. do 1714. godine učestvovao u dvanaest ratnih pohoda s našim graničarima, a njegov sin Ilija Sučić, koji ga je naslijedio kao kapetan graničara, bio je na toj dužnosti od 1714. do 1724. godine, a unuk Jakob od 1724. do 1743. godine. Vidjeli smo da su graničari ratovali na strani Austrije sve do 1743. godine. Možemo pretpostaviti

Momak i djevojka u bunjevačkoj narodnoj nošnji, Subotica 1979

koliko je našeg svijeta izginulo u tim nemirnim vremenima.

A time još ni izdaleka nije završeno učestvovanje Bunjevaca u ratovima koje je Austrija vodila.

BUNJEVCI U RATOVIMA VAN SVOJE DOMOVINE

Graničari su bili dužni da učestvuju i u ratovima van njenih granica, ali su ih mogli zadržati u tim ratovima najviše šest mjeseci.

Prvi put su se naši graničari našli van granica svoje domovine 1733. godine, za vrijeme francusko-španskog

rata, gdje je učestvovao Jakob Sučić s jednom konjičkom satnijom.

Kad se Austrija uplela u rat oko pitanja poljske dinastije 1734. godine, jedan dio naših graničara pod komandom Jakoba Sučića bude upućen na šlesku granicu, a u ovim ratnim sukobima su se posebno istakli graničari konjanici. Ovom prilikom su na šleskoj granici boravili po jedna satnija pješadije i po jedna satnija konjice iz Subotice i Sombora.

A kad je poslije smrti austrijskog cara Karla III, na prijestolje Austrije 1740. godine stupila Marija Terezija, tada Prusi, Francuzi i Bavarci odmah zarate protiv nje. U tim ratovima od 1740. do 1741. godine na šleskoj granici opet učestvuju naši graničari.

Dok su već slijedeće 1742. godine pod zapovjedništvom kapetana Ševića i Vuića poslani u Moravsku, a 1743. godine u Bavarsku sa 1510 ljudi, što pješadije, što konjice.

Iste godine, 1743, general Engelshofer uzme još 200 graničara da ih povede u Slavoniju, ali se ovo ljudstvo pobunilo i otišlo među graničare na obale Save, pa se još ni 1745. godine nije znalo gdje su nestali.

I konačno 1743. godine prestaje graničarska služba, pa tom godinom prestaju naši da služe kao graničari.

SUBOTICA POVLAŠĆENI KAMERALNI GRAD

Granica prema Turskoj se pomakla na Savu i Dunav, svrha Vojne granice je prestala pa je ukinuta 1741. godine, ali je ipak živjela do 1743. godine.

Onda je bilo pitanje, koje će svojstvo dobiti Subotica, jer o tome da li će joj priznati svojstvo kameralnog grada, ovisila je njena budućnost, tj. da li će napredovati pa da sudbinom odlučuju sami građani, ili će postati ovisni od nekog drugog administrativnog centra.

Građani Subotičkog šanca upute 1743. godine delegaciju u Beč carici Mariji Tereziji. Na čelu delegacije je bio Petar Jozić, bilježnik šanca. Marija Terezija udovolji njihovom zahtjevu te 7. V 1743. godine potpiše privilegiju, kojom subotica postaje povlašćeni kameralni grad pod nazivom "Szent Maria" a

F E L J T O N

pripadale su joj pustare Verušić, Čantavir, Tompa, Ludoš, Zobnatica, Žednik, Pavlovac, Đurđin, Bajmok, Tavankut, Šebešić i Kelebija.

Povlastica je određivala da članovi gradske uprave mogu biti samo katolici. Tada je u Subotici bilo malo Mađara, pa je uprava sastavljena od samih Hrvata; knez je postao Stipan Vojnić, a njegovi savjetnici: Ilija Bukvić, Ivan Vojnić, Grgur Križanović, Josip Jaramazović, Marko Skenderović, Josip Kopilović, Mihovil Perčić, Andrija Palaušević, Petar Mukić, Ivan Mačkov, Mihovil Bačin i Grgur Vidaković. Kao što vidimo prezimena Mačkov-Mačković i Bačin-Bačić su bila pogrešno zapisana ili su sebe isti tako zvali. Ovo je nažalost dovelo do nesporazuma između Hrvata i Srba, pa se Srbi većinom isele u šajkaška mjesta 1746-1747. godine, ali su se poslije nekoliko godina mnogi vratili nazad i dobili svoje posjede.

U to izbije spor i među Bunjevcima, između onih koji su dobili plemstvo i ostalih bez plemstva; plemići su odbijali da plaćaju poreze, pa je i carica morala intervenirati. Porez im je smanjen na svega 300 forinti godišnje, ali mnogi ni to ne htjedoše plaćati, već se presele u pustaru Miletić i Matević i odonda je Miletić dobio svoje ime Nemeš Militić, tj. plemetniti Militić, odnosno Lemeš, kako ga je naš svijet zvao.

I Sombor je pošao putem Subotice, pa su 17. II 1749. godine i oni dobili privilegiju slobodnog kraljevskog grada. Gradonačelnik je postao Martin Parčetić, gradski kapetan Jovan Živonović, bilježnik Andrija Ribenji, a senatori Josip Merković, Martin Kekesović, Marko Bogišić, Jovan Damjanović, Gabrijel Pavlović, Stipan Karalić, Abraham Rasković, Anastazije Popović i Anastazije Stojišić.

No, graničari su se tu vrlo teško snalazili u novim, mirnim prilikama; nisu se mogli odvići od vojničkog života. Zato su mnogi graničari iz Sombora, a priključili su im se i iz drugih mjesta, pa su pošli u Rusiju, te u Jekaterinskoj gubernaciji osnuju svoju koloniju i tamo utemelje gradove Suboticu, Sombor i mjesta s drugim našim nazivima iz pradomovine. Naravno, da su ti naši Srbi i Hrvati tamo nestali, danas su već Rusi.

Navest ćemo sada ona mjesta u kojima su se Bunjevci naselili, gdje ih i danas ima bar djelimice:

ALJMAŠ u Mađarskoj. Podataka o danjašnjem broju življa nemamo, kao ni u ostalim mjestima u Mađarskoj.

Znamo da su se mnogo bolje održali do 1941. godine, kada su još imali svoje škole, nego li danas kad su im ukinute škole, a za vrijeme Kominforma bili su izloženi progonu, preseljavanju, razvlaštenju.

Položaj im se poboljšava, ali su u međuvremenu cijele generacije bile prisiljavane da govore samo mađarski, tako da je omladina u nestajanju.

Od 1740. godine pominju se slijedeća prezimena: Abramović, Agatić, Antunović, Apić, Babić, Balažić, Belinović, Crnković, Čović, Dulić, Evetović, Guganović, Ikotić, Jasenović, Jagić, Kovačević, Krekić, Mandić, Mihalović, Parčetić, Piuković, Rogić, Rudić, Šarčić, Šišković, Tumbas, Vidaković, Vuković, Zelić.

BIKIĆ je za vrijeme Turaka bio ravan Subotici prvi je u mjestu dobio posjed Grašalović. Od 1771. godine pominju se: Asić, Bačić, Dujmović, Benić, Latinčić, Latinović, Milanković, Pančić, Šimić, a docnije i Goretići, Jasenovići i Volari.

ČAVOLJ u Mađarskoj koji su poslije 1750. godine naselili Bunjevci iz Baje i susjednih pustara. Od 1748. godine evidentirane su porodice: Ivanković, Jelačić, Kumanović, Matišić, Mandić, Milošin, Poljaković, Peštalić, Plavšić, Stuparić, Svrakić, Vidović, Gragović, Trnakov, Tucić, Zomborčević.

ČONOPLJA je osnovana 1747. godine, evidentirane su porodice: Antolović, Bertić, Burnać, Džinić, Palić, Đurković, Rajić, Tubić, Koprić, Kupković, Vidaković.

GARA u Mađarskoj je vrlo staro naselje, župa je od 1735. godine, ali je tek od 1750. godine više naseljavana. Naša porodična imena: Aladžić, Barić, Dujmović, Guganović, Jasenović, Karagić, Kričković, Kubatović, Somborčević, Šibalić.

GORNJI SVETI IVAN u Mađarskoj se pominje već 1396. godine, a 1590. već ima 22 oporezovane kuće. Od 1770. godine porodica Grašavković gradi crkvu u spomen sv. Ivana. Prvi stanovnici su bili: Andrašević, Andrović, Babić, Bendžulić, Bundić, Berkić, Čelić, Delić, Dorić, Frnkčević, Francić, Garić, Hutović, Marušić, Markulin, Patarica, Pekić, Poljaković.

KAĆMAR u Mađarskoj, gdje se Hrvati sele tek od 1740. godine. Prvi stanovnici su: Alagić, Andrašine, Batinković, Barišin, Begović, Bertić, Cernić, Čeliković, Detković, Filipović, Gunić, Išpanović, Jerkić, Kečić, Kraljivić, Lamić, Latinović, Marijanović, Marušević, Petreš, Radić, Tomašević, Zelić, Zvekanov.

MATEVIĆ u Mađarskoj, koji od 1747. godine dobija u posjed Ivan Piuković, a i mjesto je naseljeno Piukovićima.

BAJMAK je bio, a i sada je u sastavu subotičke općine.

LEMEŠ ili danas Svetozar Miletić, koji su naselili plemići iz Subotice, odbijajući da plaćaju porez: Knezi, Piuković, Kijević, Vujević, Mandić, Kujundžić.

VANCAGA u Mađarskoj, predgrađe Baje. Poznate su porodice: Ikotići, Šamani, Grgići, Vuići, Štifani.

BAJA u Mađarskoj, prije jedno od najvećih bunjevačkih naseobina, skoro potpuno pomađarena s dosta naših još nepomađarenih prezimena.

VAŠKUT u Mađarskoj, 1580. godine već ima 28 oporezovanih kuća, a 1752. godine Graškalkovići osnivaju posebnu općinu. Prezimena: Kulišić, Bešlić, Zorić, Peštalić.

ERČA kod Budimpešte još ima našeg življa.

TUKULJA kao i HANZABEG u blizini Budimpešte još imaju ponešto nepomađarenog življa.

ČANTAVIR u blizini Subotice, sada priključen Subotici, danas već potpuno pomađaren.

KALOČA, još u XVIII stoleću ima našeg življa, ali bi bili batinani ako su progovorili naški. Potpuno su nestali.

SEGEDIN danas već ima samo po koju srpsku porodicu, a Hrvati su potpuno nestali, kao i u Budimu.

Nastavak u idućem broju.

Vidiš li ti ovu prokletu krmaču. Svu avliju će mi izrijati! Kaki si ti čovik kad običnoj krmači ne možeš zapovedit. Otac joj njušku! Pa bar brnjicu joj uvuči. - Jedva razbiram riči moje Tereske. Taman sam lego da pravim podne. Pa nedilja je. I Gospod se nediljom odmara, a ne vija krmače iz bašče. Al šta ćeš? Nakon toliko godina suživota, da spričim građanski rat, prikinem podne i sad već razbuđen, nasmišim se, pa ispod brka, da Tereska ne čuje, kažem: *tebi za sve*

i druge? A jesil čuvo da milicija osvaja ženske rafalima iz automata kod picerije?

Albe ti si jel lud, jel pijan.

Ni jedno ni drugo. Pitaj samo ljude u našem selu. Da se to dogodilo u komšijskom selu, cigurno bi Bratić, ta valjda znaš onog novinara, piso na priliku vako: "Ustaški rafali iz kalašnjikova paraju sveto srpsko nebo." Možda i ne bi dao taj naslov, a možda i bi.

ZAKIDANJA

ove godine nisam mogo zapovidat, pa di bi krmači za dvi godine. -Tijo sam to glasno kazat, al nisam smijo. No dušu sam svoju olakšo i čisto ko priporoden, sprkunjim se i krenem do Albe, mog komšije, cigurno ste već čuli za njeg, da mi pomogne uvući brnjicu krmači, jel država mož propast, al cviće nikako.

Pokvrcam ja na vrata Albina, ko što je red i viknem: *Faljnis komšija! Jesam ti prikinijo podne?* Vičem ja i pakosno se smiljujem. Mislím: cigurno sam ga prikinijo u "podnevanju" dok dica spavaju. (No on je još mlad, pa mu nije ni zamirit.)

Tišina. Niko se ne odaziva. Sluktim bolje, kad čujem ko da ništo ječi i stenje. Otvorim vrata, ne daj Bože da komšiju triba ispomagat. Ta spreman sam ja i u ovim godinama. Banem u sobu, kad Albe sidi na kauču i drži se za glavu.

A joj, a joj! Gotovi smo!

Šta smo gotovi? Nisi valjda u ovim godinama obnemoćo? Pripovidaj, Bog s tobom!

Di ti živiš? pogleda me Albe. Oči mu velike ko ovci na tragaču prid

Uskrs. - *Vidiš da smo zakinuti od svega. Nema nama više života.*

Da ti nisi natrčo možda na bure za božićno vino? Pa ni Materice još nisu prošle. Ja došo da te zovem da mi pomogneš uvući krmači brnjicu. Rije ko naftaši u Turiji.

Baš si dobru temu načo - kaže Albe - nije valjda da si počo virovat televiziji? Jel si stvarno blendav jel neobavišten?

Kaži Albe - čisto ko uvriđeno kažem ja.

Dobro - smirenije će on - nisil čuo da je niki dođoš, kažu izbiglica, pištoljom u mijani napo jednog našeg seljanina ko na divljem zapadu. Prvo je tijo kupit čovika sa njegovim imanjom, ne znam jel familiju računó ko radaš, al kad ovaj nije pristo na prodaju, potego je pištolj ko u onim, što kažu, špageti filmovima. Izgleda da pristaša nije imo, i ko i drugi divljezapadski bandit, napuštijo je selo i nastanijo se malo dalje, što bi američani kazli, u drugu saveznu državu di ga ne kači zakon za oružani napad.

Nisam - iskreno odgovorim.

Jeste. To su svi vidili. On je bijo ugrožen, pa veli, zašto ne bi ugrozijo

Ajde Albe smiri se. Pa nećemo valjda mi čerez par budala tražiti ženevsku konferenciju, jel umprofor.

Ta ne jednu, već dvi! A umprofor još kako. Ko ćem nam popravít drotošku televiziju? Smijo si se kad su ukinili onaj drotaški, što kažu kablovski, varoški K23. Mislijo si da će priplata biti manja. Oćeš kera! A sad su ti ukinili i drotaški Zagreb! A priplata je još povećana! A šta tek veliš na ovo? Pokraj te drotoške televizije, antensku su nam već davno apcigovali, ukinili su nam i Panića. Šta si zinijo? Jeste! Sad kažu nije dosta Srbin. Fali mu nekoliko miseci. Još kažu da je ovu treću Jugovinu mogo vodit stranac, ko Božović Srbiju, al dva inostranca u jednoj Srbiji, pa to će bit zdravo tušta.

Albe - snuždeno mu kažem - ako je sve ovo istina, kogod bi moro odgovarat i ić u zatvor. Kaka je to pravna država? A ako nije, ići ću u zatvor ja, a i ti koji si mi to ispriповido. No, to puštimo našoj pravnoj državi. Već ajde da uvučemo krmači brnjice, jel meni će cigurno bit bolje u zatvoru, neg kod kuće, ako krmača izrije još koje cviće!

bać Stipan

Etnokulinarstvo

UZLIVANCA

Teško je zamisliti ijedno bunjevačko domaćinstvo koje u svom ilovniku nema i uzlivanca. No, za one koji ne znaju napraviti ovu prvoklasnu poslasticu - dajemo recept:

U jednu zdilu osridnje veličine tucnite 3-4 jajeta i dodajte dvi-tri šake brašna. Potom sve ovo zamutite a dobijenu smesu razridite mlikom dok ne dobijete tisto koje je malo gušće nego za palačinte. Još dodajte soli i šećera po ukusu i - tisto je gotovo.

Izlijte ga u jednu tepciju, koju ste prija tog namazali uljom i po dnolu položili krumpiriće isičene na kolutiće. Zatim po površini tista u tepciji kašikom metnite mistimično sira el kajmaka.

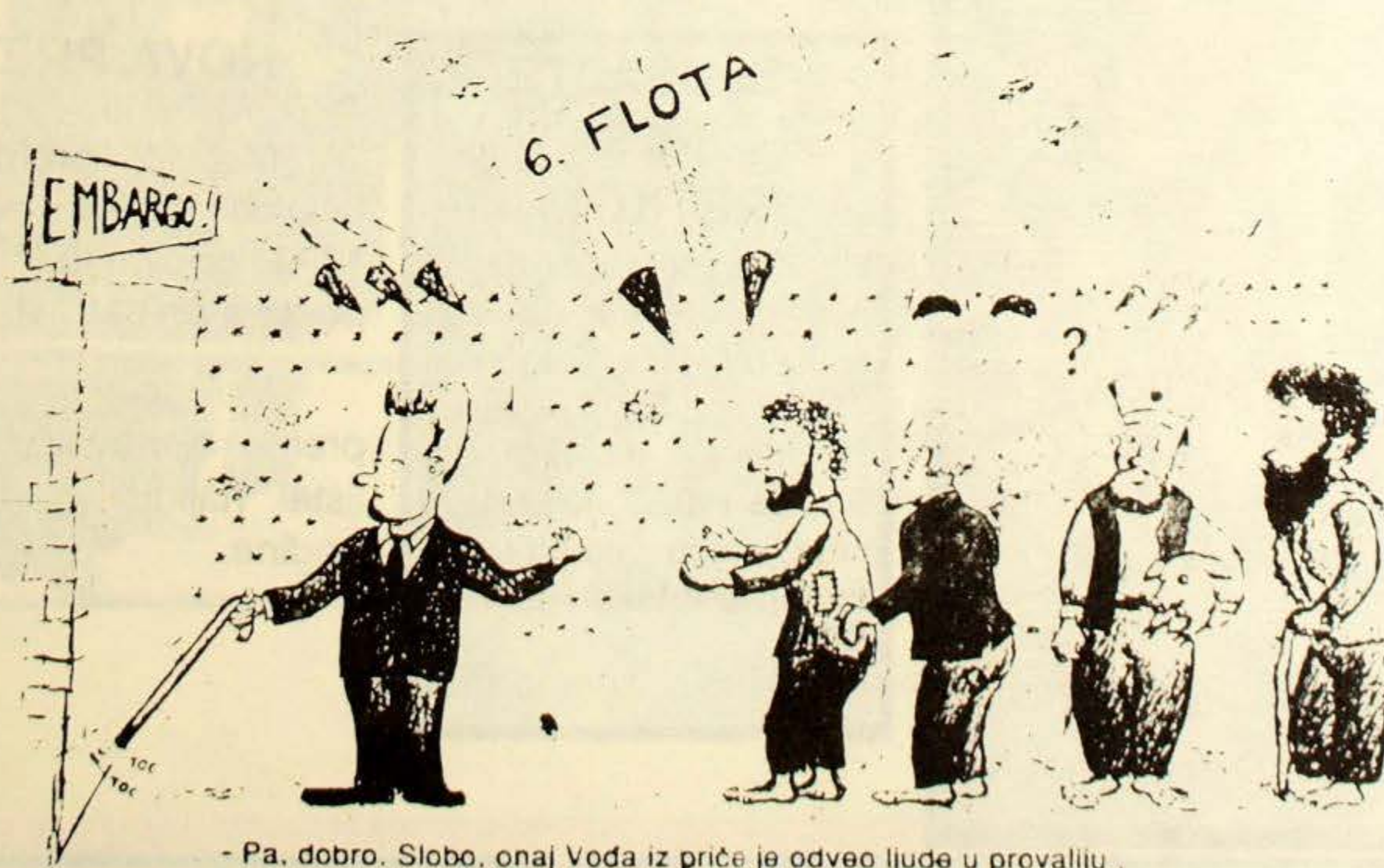
Tepciju turite u peć i pečite dok malo ne porumeni. Potom je izvadite i - sladite se uzlivancom.

BOŽIĆNA GRANA

Dan Sv. Lucije je prvi dan kojim se počinje čestitanje (a svršava se na Tri kralja ili Bogojavljenje). U predvečerje Lucijina dana (13. prosinca) sije se žito u šalice i čaše koje treba za Božić biti zeleno. Ranim jutrom na Lucijin dan, a također i tijekom dana, tko prvi stupi u kuću pozdravlja i čestita ovako: "Faljen Isus, čestita bila Sv. Luca", a u ukućani odzdravljaju: "Ti živ i zdrav bio". Posjetitelj (poželjno je bilo da najpre bude muška osoba) sjedao je odmah do zatvorenih vrata na zemlju i zaželio je domaćici dobre kvočke i mnogo pilića. - Na Lucijin dan ne smiju bunjevačke žene šiti, prati ni presti. U naseljima nije se toga dana smjela nositi voda iz tuđeg (susjedova)

bunara; nije bilo dopušteno posuditi što u susjeda, a nigdje među bačkim Bunjevcima nije zabilježeno ni darivanje. - Na Lucijin dan rezala se grančica (jabuke, kruške, višnje i sl.) i stavlja se u vodu da do Božića procvjeta i da bude stavljena na prostrt blagdnanski stol. U bačkih Bunjevaca i danas se govori "božićna grana" mjesto urešenog bora ili jelke. Naime, sve do između 1920. i 1940. božićno drvce (božićna grana) nije se kupovala, poglavito ne na salašima, nego je svaka kuća imala "granu" svoga stabla. U spomenutom razdoblju božićni bor ili jelka zamijenili su "božićnu granu".

(Ante Sekulić, Bački Bunjevci i Šokci, str. 233)

- Pa, dobro. Slobo, onaj Voda iz priče je odveo ljude u provalliju, al' gde nas ti dovede, bre?!

KALENDAR PROMOCIJE DSHV

- 11.12. - petak - u Domu MZ "Gat" u 18 sati
 13.12. - nedjelja - u Zadružnom domu u Maloj Bosni u 18 sati
 14.12. - ponedjeljak - centralna promocija kandidata subotičke podružnice u prostorijama KUD-a "Bunjevačko kolo" u 18 sati
 15.12. - utorak - u MZ "Ker" u 18 sati
 16.12. - srijeda - u MZ "Aleksandrovo" u 17 sati
 17.12. - četvrtak - Domu kulture u Tavankutu, 18 sati.

NASTUPI DSHV

- 14.12. - ponedjeljak - Radio Beograd I program od 11.15 do 12 sati
 17.12. - četvrtak - TV Beograd I program 22.30 do 23.05

NAMA JE DOVOLJNO DA
 ZNATE ZA NAS...

**PRIVATNO POGREBNO
 PODUZEĆE**

FUNERO

*SUBOTICA, Karađorđev put 1,
 Telefon (danonoćno) 024/51-514*

*BAJMOK, JNA 3 (u cvjećarnici
 Mariška)*

*PALIC, Jož Lajos 18 (u
 cvjećarnici "ORHIDEJA")*

HORGOS, Borisa Kidriča 7

MARTONOŠ, Trg György Dózsa 3

BAL NA MATERICE

Obavještavamo Mladež da će se na Materice 13. prosinca 1992. sa početkom u 19 sati održati bal u prostorijama "Bunjevačkog kola". Srdačno vas sve pozivamo. Dodite da se vidimo i zabavimo!

Mladež

EUROTURIST
 ZAGREB - HRVATSKA

AUTOBUSOM DO ZAGREBA SVAKI DAN

Izvanredna linija sa presjedanjem

Subotica - Baja - Virovitica - Zagreb

Polazak iz Subotice sa autobusnog kolodvora

Informacije na tel. 25-566

Polazak iz Zagreba u 7 sati ispred hotela "Esplanade"

Informacije: Euroturist, tel. 041-435-666 / lok. 204

Karta u jednom pravcu: 30 DM (protuvrijednost)

SLUŠAJTE

NAS

PETKOM

Hrvatski radio emitira od prošlog tjedna svakog petka (ne više subotom) od 21.05 do 21.30 emisiju Hrvatima u Srijemu, Banatu i Bačkoj. Slušajte našu radio emisiju na srednjem valu 594 ili 1125 KHz.

NOVA PRETPLATA

Molimo pretplatnike "Glas ravnice" da obnove pretplatu za 1993. godinu ukoliko i dalje žele poštom primiti list.

Molimo da uplate izvrše prema cjenovniku u impressumu lista najkasnije do 15.01.1993. godine.

Hvala